במת אלף

96K

אוקטובר 1949 — 50 פרטה

למלחמת אזרחים

ירושלים בינלאומית? ירושלים ישראלית ועבר־ירדנית, בפקוח בינלאומי על המקומות הקדושים? ירושלים הפרובינציה?

ירושלים בירה? אין בירה שוכנת בקצה המדינה. אל מול פני החזית. במטחי תותח ורובה ורמון. אף אקדח. ירושלים כבירה פירושה בית־לחם ורמאללה. פירושה חברון ופירושה שכם. פירושה גבול הירדן לכל הפחות. ותוך פרק זמן קצר ביותר.

• • •

אלא אם כן תהפך, מדינתנו, בתוך כל ארץ הפרת, למעין מושבה של אימפריה זרה. מושבות וארצות־חסות יכולות להרשות לעצמן גם ארץ לא ארץ גבול לא גבול, בירה לא בירה. הן משלמות את המחיר המלא בעד כל המותרות האלו.

יש חלוקי דעות ביחס למשטר. יש חלוקי דעות ביחס לדרך ולאמצעים לאלתר או לאחר זמן, לאלתר או בהזדמנות הקרובה (או הרחוקה). לאלתר או בסבוב השני

סופנו, או סוף בנינו, שיגיעו לירדן. סוף בנינו, או סוף נכדינו, שיגיע גם לעבר הירדן מזרחה. ארץ ישראל השלמה, או שני עברי הירדן, או ארץ ישראל ההיסטורית. על כך אין חולק. הגבול הרחוק הוא ארץ־ישראל ״השלמה״, או ה״היסטורית״. והגבול הקרוב הוא הירדן. אין זו אלא שאלה של תכסיסים של זמן. אין המחלוקת אלא שאלה של תכסיסים של זמן.

שאלת הזמן קובעת הרבה. יש והזמן עלול לקבוע הצלחה או כשלון. מות וחיים. אבל אין הוא קובע הכל. אין הזמן קובע עקרונות. אין הוא קובע גישה. אין הוא קובע מטרה ותכלית.

• • •

מלכות עבר־הירדן אין בה כוח עמידה אף את הלגיון הערבי המפורסם אין בכוחה לכלכל לזיין לאמן, אותו מכל כלת אנגליה, אותו מזיינת אנגליה. גם את חבר מפקדיו נותנים האנגלים.

ואנגליה הולכת בדרך כל הארץ. אולי תנסה להתאושש אולי תלחץ עלינו פרק זמן בחזקה מסביב, בבריתותיה. אבל סופה שתשמיט יד. רבת־עמון תפול לידינו כפרי בשל. ולא — לא עלינו המלאכה לגמור. עוד יהיו לנו בנים ובני בנים בין כה וכה נשאר מוקפים בים הערבי, ופרטי הגבול לא יקבעו הרבה.

שאלת ירושלים היא שאלת שכם. שאלת המשולש. ירושלים לא תחזיק מעמד כבירה בלא שכם עברית.

וכשאלת ירושלים שאלת הפליטים. יחליטו עקרונית מה שיחליטו. מספר גדול של פליטים לא יוחזר. העובדות נחתכו ואין להחזיר את הגלגל אחורנית עתה. אבל שאלת הפליטים קיימת ועומדת. היא צופה לקראתנו מיום המחרת. זוהי שאלת שכם שאלת המשולש. מה נעשה בישובי המשולש לכשינתן בידינו, לכשיפול בידנו, לכשיכבש בידנו, לכשיכנס צבא ישראל כחזונם של בגין ושל משה שרת.

משה שמיר
כתה אלף

הנוער הארצישראלי המגשים, הלוחם, היוצר —
כתה אלף טוענת: כולו שלי.
היא טוענת זכותה על הדה־יולי שבנוער, על הסטיכי, על הגזעי שבו.
היא שוללת את כל הפוני־קציות החברתיות והתרבו־תיות שהוא מלא עד עתה.

(״בשער״ (32)

וגורלו של אזור שכם עדיין תלוי ועומד. עבדאללה מקים אדמיניסטרציה. גלוב פחה מכין מיליציה. אמריקה מכינה אינטרנציונליזציה. מצרים עומדת על המקח. מאיימת בחדוש ממשלת המופתי. כל שאר המדינות הערביות מתנגדות לספוח לכתרו של עבדאללה.

מה רוצה ממשלת ישראל? מה רוצה ישראל?

הממשלה רוצה לסיים את המלחמה. לכרות שלום, והכל יודעים בסתר לבם כי השלום הזה גם אם יקום לא יכון. זהו שלום לזמנים קצרים, לגדול, להתחזק, להוסיף כח. לחכות להזדמנות.

ואחר כך — אחר כך יפול בנין הנסרים הארעי של ההסכם, בית הקלפים של אחיזת העינים. אחר כך יבוא תורו של המשולש.

או אף שערי דמשק. מי יודע.

הסבוב הראשון נגמר. הסבוב השני עדיין לא בא. אין יודע מתי יבוא.

אמריקה תעשה הכל כדי להשהותו. מוטב הרבה ואסאלים חלשים החוששים אלה מפני אלה, מהתנגשות דמים שבה יכריע הצד האחד את הכף בחזקה

הממשלות הערביות הגלחמות יצאו בשן ועין, בסוריה כבר נתרחשו שני חלופי ממשלה בזרוע. בלבנון נכשל הנסיון. מנהיג מפלגה מורדת הוצא להורג.

וכל הפיכת שלטון, בכל מדינה מן המדינות, יכולה להכריע לכף המלחמה, יכול להכריע לכך גם חוסר שקט תום אחר לכוחות המתרוצצים. למפלגה מן המפלגות. או לצבא.

בישראל, המנצחת כביכול באשר הדפה את הפלישות שאיימו להמיתה — יקבעת הממשלה איתן, ממשלה טלואה, הסוציאל־דמוקרטיה המפא״ית. הקלריקליות המזרחית. מחר אולי יווספו גם הציונים הכלליים. מחר אולי תווסף מפ״ם, התיקים שחולקו יהולקו מחדש, נתח לכל פה ומנגנון מפלגתי. רק חוסר הכסף לוחץ בחזקה. המגביות אינן עולות יפה. הסוכנות פושטת יד ורגל. ציניים אומרים שהרבה ממשלות יצאו למלחמה מהעדר פתרון לשאלת כלכליות וחברתיות. אולי סופה של ממשלת בן גוריון שתעשה כך אף היא. סוף סוף, כשאין דרך אחרת, לעולם הגדול על כל פנים, לא היתה מלחמה כזאת באה כהפתעה. מדוע לא?

כיום אין מלחמה. אין חזית. הדם נשפך טפות טפות. פה ושם. הרס מבוצע בקור רוח, לפי פקודה. זשנאה אין.

אבל מסגרת השנאה עומדת בעינה. קו השנאה נטוי. מטרות ההרס קיימות ועומדות יחד עם מטרות המלחמה. המלחמה עורכת מאזן. המלחמה מסכמת בתקופה קצרה ובפועל ממש את כלל מערכת הכוחות שקמו בתקופת השלום, מגלמת את הרעיונות והעקרונות שנתגבשו קודם לכן, מוציאה אותם אל הפועל, במדה שהם ניתנים להוצאה לפועל, היא המשכה של מדיניות התקופה הקודמת באמצעים אחרים.

(המשך מעבר לדף)

בגליון זה:

שירת ארץ העברים
לאהרן אמיר

שאול ומלחמתו
ליונתן רטוש

העוד יוסף חי?
ליורם נמשי

מתוך קורותיו של ספור
לתומס וולף

הבוקר החדש (ספור)
ליריב עיטם

המשתה
לעמוס קינן

יוסף שטרן: המצלבה בליל ירח (ראה עמוד 3)

עבר הירדן או בית שלישי

אומרים לנו: המלחמה בין העברים והיהודים, בלשונכם, כבר הוכרעה — בימי בית שני אם לא עוד בתקופת הנביאים עצמם. אתם באים לחדש מערכה שכבר הוכח בה שהיא אבודה. ההיסטוריה כבר אמרה את דברה ואין להשיב את הגלגל אחורנית.

אומרים לנו: מה זאת העולה על דעתכם? כנגד מה זה אתם יוצאים? כנגד אבותינו? כנגד מסורת בת 2000 ו־2500 שנה? כנגד דורו של דורשי־ציון ומקדשי־שם על כל ערכיהם? על היהדות מבקשים אתם להרים יד. והיא לא תצלח. היהדות לא תותר על עצמאותה לעולם.

ואומרים לנו: חיים אנו מקימים פה. הווה גדול, כביר גם כאוב, רוחש ועולה פה בארץ. והמכשולים ריבים ושאלות העשיה הדחופות רבות הן, ואתם באים עלינו בהרצאות אקדמוניות? דעתו של מי פנויה להבדלים כמו אלה.

ואף גם זאת: אנו כשאנו לעצמנו, מי אנו ומה כוחנו? לכל היותר כמליון נפש בקרב הים הערבי הגדול. ואם נדייק, פחות מכדי המחצית. כל השאר הם באי הגולה, שולים חדשים מי פחות ומי יותר. מן הגולה לנו כל התיל הגדול הזה, העבר על העתיד. טול את אוצרון המלואים הזה, טול את הערוף היהודי הגדול באנשים ובכסף, והלא נבוא עד אובד.

כך בחומר, וכך ברוח. קל להרוס. קשה לבנות. בכוח הציונות, בכוחם של ערכי היהדות, גם מוסרה, עשינו את כל החיל הזה. כלום יש אתכם תמורה לזנק היהודי? כלום יש אתכם תמורה למוסרות היהודיות ולמוסר היהודי? טול את העבר היהודי, טול את הנשמה היהודית, והרי אנו אין ואפס. ערב רב, ישוב בלקני חסר תרבות, כאחד מגויי הארצות הקטנים.

ואפילו נניח יש שמץ אמת בטענתכם כי לא מחמת ציונות עולים העולים, וכי לא למפעל הציוני בלבד תורמים היהודים את תרומותיהם, גם אין ארץ־הארץ וצרכי הגלויות למיניהן עולים בקנה אחד. אף אמת דבר שהרבה מן המעות הגלותי דבק ביהדות ונשתרבב לתוכה. אבל כך הן כל התנועות וכך הן כל התורות שבעולם. אין זה משנה מן העקר.

בעיקרו של דבר הציונות היא שהביאה את כל הישוב הזה. הציונות היא אשר בנתה את המדינה. והציונות היא כל העורף אשר לנו. המרים יד על הציונות, על היהדות — את הנפץ אשר עליו אנו יושבים־הוא מקצץ. וכי עתה הוא המועד להכרות מלחמת תרבות בארץ, לפלג את העם לשנים?

ואחרי ככלות הכל: מה המלחמה הזאת לכם? טחנות רוח אתם מקימים כנגד טחנות רוח. היהדות אינה ״יהדות״ וגם ״העברים״ אינם יברים. רק דור שני לעולים אתם. גרדו מעט כל ״עברי״ משלכם ותמצאו איש איש את אפיו של בית אבא על רוחו. הטוב שבמבוקשכם יבוא מאליו, ומה שלא יבוא מאליו — אות הוא כי רעיון רוח הוא, בניגוד לרוח עמנו ולמציאותו. סוף סוף, היהדות, כשם שדבקו בה נגעי הגלות, בהסתגלה לחיי של הגלות, כן יסורו מעליה כל אלה עתה בקומה לחיים חדשים במולדת. רק אל בקוצר־רוח. הניחו לזמן ויעשה את שלו.

אנחנו משיבים:

המערכה בין העברים והיהדות לא נערכה עוד מעולם. האומה העברית העתיקה, לא מתוכה ולא בתוכה צמחה היהדות. גם לא היהדות היא שהרסה אותה ושמה לה קץ. היהדות קמה על הריסות, אחרי ההתפוררות. היא צמחה משך שנים על שנים במקום אחר, בקרב חוגים שגורלם של עדה יחידנית על רקעה של פוגרה.

כארבעה דורות עברו מאז חרבנה של הדרומית שבבירות־העברים הגדולות —ירחשלים —ועד לראשית גבושה השלם של היהדות: ימי עזרא ונחמיה —כמעט כמו פרק הזמן שבין המהפכה הצרפתית לימינו. רק עדת־בני־הגולה היא היא שהביאה את היהדות לארץ ההרוסה והיא שיסדה אותה וביצרתה בה כאבר מאברי הפזורה, כמרכז עדה בארץ קדשה.

אבל אם לא היהדות היא שהרסה את האומה העברית, הנה אמת ונכון הדבר כי התפיסה היהדית ועקרונות הויתה, העדתית, נשתלבו עם נסיבות תקופתה ההיסטורית — תקופת פרס והתקופה ההלנאית — במגיעת אפסותה של תחלת עברית. התקופה היתה תקופת פזורה בין עדות בעולם התרבות של הקדם כולו.

המלחמה בין העברים לבין היהדות היא חדשה. היא נפתחה זה עתה, בדורותינו; עם שהגיע גל הלאומיות לארצות הקדם, למזרח התיכון, לארץ העברים; עם קומה של אומה עברית חדשה בארץ, בדפוסי המולדת, והשפה של האומה העברית העתיקה. תקופת האומות היא תקופתינו, וכל ארצות ההגירה הקימו בה אומות חדשות.

אומה ומדינה

היהדות — זו עדת הפזורה על ערכי הרוח הכרוכים בהויתה — גלומים בה היסודות שאינם מתישבים עם קומה של אומה חדשה, אחרת, עברית. היא נאבקת לעשות את המדינה ליהודית, לרקמה בתוך מסכת הפזורה היהודית העולמית.

יש בכך הרבה מן המקביל למה שהיה בתקופה היהדית הקלסית, הדוגמא לציונות בימי ״בית שני״.

גם אז קמה בסופו של דבר מדינה יהדית. לבסוף אף נמצא שחלק עיקרי מיושבי הארץ היו יהודים. ויהודי הארץ היו חלק לא מועט מכלל היהדות העולמית של אז. אבל זו לא היתה מדיבה לאומית, כי אם עדתית. סימן ההיכר הסודי של יושב יהודה לא היתה אזרחותו במדינה כי אם היותו נמנה על תיהדות העולמית, בין הארצית היותו נבדל מן הגויים. בסופו של חשבון לגביו היו כל הגויים שוים, בין הישוב בבית—שאן ובין הישוב באסיה הקטנה, כשם שהיו כל היהודים שוים, בין הישוב במצפה ובין הישוב באלכסנדריה של מצרים.

ולאמתו של דבר, רק להלכה היתה יהדות הארץ המשפיעה העיקרית ויהודי שאר הארצות המושפעים. הכלים היו שלובים מאד. רבים וגדולים מראשי החכמים הובאו מחוץ לארץ, והורדוס, למשל, שהיה שנוא למדי על יהודי הארץ, מצא משען נאמן — בכסף, בנושאי—נשק, בשתדלנים —

בקרב יהודי שאר הארצות. הוא עמד להם לפני רומי. האצולה הכוהנית של ירושלים התקימה במידה רבה על מס המקדש מחוץ לארץ. אף הלשון לא היתה בעיקרה כי אם לשון קודש (וכך היתה גם לשאר קבוצי היהודים). במדינת יהודה בכבל ארץ הפרת היתה הארמית לשון החיים, בצורף מדה ניכרת של יונית בערים. באלכסנדריה היתה

אנו אין ואפס, ערב רב, ישוב בלקני חסר תרבות, כאחד מגויי הארצות הקטנים.

ואפילו נניח יש שמץ אמת בטענתכם כי לא מחמת ציונות עולים העולים, וכי לא למפעל הציוני בלבד תורמים היהודים את תרומותיהם, גם אין ארץ־הארץ וצרכי הגלויות למיניהן עולים בקנה אחד. אף אמת דבר שהרבה מן המעות הגלותי דבק ביהדות ונשתרבב לתוכה. אבל כך הן כל התנועות וכך הן כל התורות שבעולם. אין זה משנה מן העקר.

בעיקרו של דבר הציונות היא שהביאה את כל הישוב הזה. הציונות היא אשר בנתה את המדינה. והציונות היא כל העורף אשר לנו. המרים יד על הציונות, על היהדות — את הנפץ אשר עליו אנו יושבים־הוא מקצץ. וכי עתה הוא המועד להכרות מלחמת תרבות בארץ, לפלג את העם לשנים?

ואחרי ככלות הכל: מה המלחמה הזאת לכם? טחנות רוח אתם מקימים כנגד טחנות רוח. היהדות אינה ״יהדות״ וגם ״העברים״ אינם יברים. רק דור שני לעולים אתם. גרדו מעט כל ״עברי״ משלכם ותמצאו איש איש את אפיו של בית אבא על רוחו. הטוב שבמבוקשכם יבוא מאליו, ומה שלא יבוא מאליו — אות הוא כי רעיון רוח הוא, בניגוד לרוח עמנו ולמציאותו. סוף סוף, היהדות, כשם שדבקו בה נגעי הגלות, בהסתגלה לחיי של הגלות, כן יסורו מעליה כל אלה עתה בקומה לחיים חדשים במולדת. רק אל בקוצר־רוח. הניחו לזמן ויעשה את שלו.

אנחנו משיבים:

המערכה בין העברים והיהדות לא נערכה עוד מעולם. האומה העברית העתיקה, לא מתוכה ולא בתוכה צמחה היהדות. גם לא היהדות היא שהרסה אותה ושמה לה קץ. היהדות קמה על הריסות, אחרי ההתפוררות. היא צמחה משך שנים על שנים במקום אחר, בקרב חוגים שגורלם של עדה יחידנית על רקעה של פוגרה.

כארבעה דורות עברו מאז חרבנה של הדרומית שבבירות־העברים הגדולות —ירחשלים —ועד לראשית גבושה השלם של היהדות: ימי עזרא ונחמיה —כמעט כמו פרק הזמן שבין המהפכה הצרפתית לימינו. רק עדת־בני־הגולה היא היא שהביאה את היהדות לארץ ההרוסה והיא שיסדה אותה וביצרתה בה כאבר מאברי הפזורה, כמרכז עדה בארץ קדשה.

אבל אם לא היהדות היא שהרסה את האומה העברית, הנה אמת ונכון הדבר כי התפיסה היהדית ועקרונות הויתה, העדתית, נשתלבו עם נסיבות תקופתה ההיסטורית — תקופת פרס והתקופה ההלנאית — במגיעת אפסותה של תחלת עברית. התקופה היתה תקופת פזורה בין עדות בעולם התרבות של הקדם כולו.

המלחמה בין העברים לבין היהדות היא חדשה. היא נפתחה זה עתה, בדורותינו; עם שהגיע גל הלאומיות לארצות הקדם, למזרח התיכון, לארץ העברים; עם קומה של אומה עברית חדשה בארץ, בדפוסי המולדת, והשפה של האומה העברית העתיקה. תקופת האומות היא תקופתינו, וכל ארצות ההגירה הקימו בה אומות חדשות.

אומה ומדינה

היהדות — זו עדת הפזורה על ערכי הרוח הכרוכים בהויתה — גלומים בה היסודות שאינם מתישבים עם קומה של אומה חדשה, אחרת, עברית. היא נאבקת לעשות את המדינה ליהודית, לרקמה בתוך מסכת הפזורה היהודית העולמית.

יש בכך הרבה מן המקביל למה שהיה בתקופה היהדית הקלסית, הדוגמא לציונות בימי ״בית שני״.

גם אז קמה בסופו של דבר מדינה יהדית. לבסוף אף נמצא שחלק עיקרי מיושבי הארץ היו יהודים.

(המשך מעבר לדף)

חכמה מאונס

קהיליות הספניות לעולם אינן נוקטות דרך של חכמה אלא משכופים אותן. לעולם אין חולשתן מגיחה להן להחליט בדבר שיש בו ספק; ואם אין אז כפיה מדבירה את הספק, לעולם הן מרסיפות לפסוח על הסעיפים.

נ. מקיאבלי („דיסקורס״)

משימה ויעוץ

רעיונות ותורות חברתיים חדשים קמים דוקא משום שהם נחוצים לחברה, משום שאי־אפשר לבצע את המשימות החדשות של פיתוח חייה החמריים של החברה בלי פעולתם המאגנת, המגיסת והמשנה.

ר. ו. סטאלין: מטריאליזם דיאלקטי והיסטורי („בעיות הלניניזם״).

אלף בעל = פה

במועדון הסטודנטים שבירושלים נערך ב־19 לאוגוסט, זמן מה אחרי צאת הגליון הקודם של „אלף״, ערב של „אלף בעל פה״.

יושב־הראש והפותח היה עורך „אלף״, אהרן אמיר.

אחריו דבר עמוס קינן על „עברים ולא צברים״.

יונתן רטוש — הרצה על „בעות הספרות העברית — או: הבריחה אל המציאות״. אחרי הצגת הבעיה, שעיקרה ההבחנה בין ספרות עברית לבין ספרות: יהודית־בלשון־העברית, דוגמת הספרות העברית בלשון הגרמנית — וכן בשאר לשונות, ניתח המרצה — כהדגמה להשקפתו של הבעיה ולבריחה מפניה אל פרטי ההוי — שתי יצירות ספרותיות: „שרי־לב ובעלי שעור־קומה״ רוחני: רבי יוחנן בן זכאי, רבי יהושע בן חנניה, יהודה ליב מגנס. ולפיכך, בשביל מדינה יהודית שעת משבר של מפלה פירושה חורבן שלישי״.

(המשך בעמוד 7)

פגישה מוזרה

מוזרה מעט היתה פגישה ראשונה של אנשי „אלף״ עם צבור הסטודנטים. עם הפתיחה דומה היה כי האולם ריק למחצה. אבל לא יצאו רגעים מועטים ונתברר כי קהל הוא מדי. מאחרים שביקשו להכנס — ורבים היו כאלה — שוב לא נמצא להם המקום ונאלצו לחזור כלעומת שבאו.

באו הרבה סטודנטים, אבל לא סטודנטים בלבד, נראו גם חיילים משוחררים, נוער מחוגים אחרים, וכן מורים. הצד השוה — כולם צעירים.

גם המניעים שהניעו את הבאים לבוא — שונים היו. הדברים לא הגיעו לידי נסון לפוצץ את האספה, אבל ניכר היה כי בין השאר באו אנשים כדי לצחוק, כדי להפריע כדי להכביד. היו קריאות בינים, נסיונות של ווכוח בלתי מאורגן. הדברם הגיעו כדי כך שאנשים מבין הקהל ראו לדרוש מחבורה קטנה שהתרכזה אצל הפתח לצאת.

„חקהל חכה לסנסציות״

היו בקהל כאלה שהתאכזבו לחנם הקדים הפותח, אהרן אמיר, ואמר בפתח דבריו כי עם שהדברים בכללותם עשויים להראות „מפוצצים״ באזני השומע אותם לראשונה, הנה צורתם ודרך אמירתם לא תהיה כזאת כלל וכלל. כידוע מפיצים המפיצים על „הכנענים״, מי כתמימות ומי כזדון, מעשיות פיקנטיות כך? להשמיצם, והיו בין הקהל שקוו כנראה לשמוע בערב זה משהו על „עשתורת״ למשל, ו„פולחן עשתורת״ וכיוצא בזה.

והללו נתאכזבו לשמע דברים עניניים בשאלות העומדות בפני כלל הנוער העברי, הגדרת הפרובלמטיקה של הספרות העברית בציורוף ניתוח הגיוני. „הקהל התאכזב, צפו לשמוע סנסציות״, כדברי אחד הפתקים שנשלחו אל הבמה מתוך הקהל בשעת הרצאתו של רטוש.

פתקים אלה שבאמצעותם ביקש היו״ר מאת הקהל להעיר את הערותיו ולהרשם לוכוח נכתבו ונשלחו למכביר, בדרך חרות. אנשים נרשמו לוכוח, הציגו שאלות

(המשך מעבר לדף)

הסמטרה והמאמץ

ככל שתמעט חשיבותה של מטרתנו המדינית, כן ימעט הערך שנתלה בה, וכן תרבה נכונותנו לנטשה. כי אותו טעם גם יהיו מאמצינו קלים יותר.

פורקלאוזניץ על המלחמה

למלחמת אזרחים

והמלחמה קובעת את השלום הבא היא קובעת את זירת המדיניות העתידה ואת תחומיה. השלום הבא אינו אלא המשך המלחמה באמצעים אחרים. המלחמה היא רק פרק ראשון לקו מדיני הנמשך והולך.

ואנחנו אף לסוף המלחמה לא הגענו. אנחנו עומדים בין סבוב לסבוב. מין הפוגה ממושכת מעט. אנחנו עומדים בתוך המלחמה מה נסתכם אצלנו בפרק המלחמה?

• • •

המלחמה מעוררת דריכות. המלחמה מעוררת מתח. המלחמה מעוררת דמים. הרס. בז. אונס. המלחמה מעוררת תעמולה עוז. והסתה מרוכזת. שנאה.

אין מלחמה בלי דם, אין מלחמה בלי הרס. אין מלחמה בלי שנאה.

מה יהיו פני הסבוב הבא? מה יהיו פני המלחמה? לקראת מה אנו הולכים?

לפני מלחמת העמידה דובר בקרבנו הרבה על שלום. על „אחוות עמים" מזה עד „שם ירוה לו מנחת ואושר בן־ערב בן־נצרת ובני". דובר על „שיבה למזרח". דובר על סיוע להתפתחותה של ארץ הפרת. איש כלשונו.

זכל אלה היו שקר. למעשה נתגלה הכוח שבשמו דברו כל הדוברים ככוח ישבני זר, כובש, מגרש מפנה לעצמי שטחי התישבות („חורבת חזעה" לס. יזהר) — עדה יחדנית, מסתגרת, גזענית.

כי פני המלחמה כפני השלום. רק גסים הם יותר.

מתקדמים שבנו כמשה שרת וכבן צבי, סבורים שהקראים והשומרונים יכולים להחשב כיהודים לכל דבר („הצופה", מעתוני הקואליציה הממשלתית, אינו סבור כן. לדעתו הכותים לעולם הם כותים ולא יבואו בקהל, וחשבון ארוך וקשה ליהודים עם השרון מרונים הללו. אין זו שאלה מעשית דוקא כי אם עקרונית בעיקרה). לגבי מי שאינו יהודי שלם, ברור כי השערים בעולים. בודקים בצירוניות, בידקים בנמל — הלאה הגוי.

ביפו פורצת תגרה בשל בתורה הנראית בחברת „הגזע הנחות".

חוק הדימוקרטיה הישראלית מחייב שערביי ונרשיחה אסיר להם בשום פנים ואופן לבטות להיות כאחד מאתנו, לקבלנו את בניהם לבית ספר אחד עם ילדינו. הם חייבים להתחנך לחוד. הם חייבים להתחנך בערבית. אף שע־רי המפלגה המתקדמת מפ"ם סגורים בפני ערבים (הלא אי אפשר לעשותם „ציונים"). הלא אי אפשר להלעיטם במגדלי ושלום עליכם (כאילו אותנו אפשר).

מיכאל אסף המומחה של „דבר" לערבית ועורך „אל־יום", מדבר על „פקידות קולוניאלית" יהודית בשביל עדות הנייטיבי הערבי. (כהוראת שעה כמובן, כמו מנדט בריטי).

ערבי באשר הוא ערבי, אינו מקבל היתר־יציאה מן הארץ אלא אם כן הוא יוצא על מנת שלא לחזור.

• • •

כך אנו חיים. מדוע אפוא נלחם אחרת?

בלבנון אירעו מאורעות. כמל אפנדי, שייך החולה, נרצח שם בידי שליחים סוריים. אנטון סעדה, מנהיג מפלגת אחדות ערבאית פשיסטית הומת עקב התמרדות מזויינת.

את שניהם האשימו בדבר אחד: בשיתוף אתנו.

והם האשימו את יריביהם בדבר אחד, באותו הדבר: בשיתוף אתנו.

הרבה יריבים קיימים בלבנון. ואין לך צד שאינו מאשים את חברו בדבר האחד הזה: בשתוף אתנו. כי השתוף אתנו הוא הדבר המרחף באוירו של הלבנון, זו דמות ארץ הפרת בזעיר־פנים.

הדברוזים משתתפים אתנו בפועל. הדברוזים אינם עושים דבר על דעת עצמם. בלא אשור הזקנים מן ההר. והאשוריים, והכורדים וכל עדות ארץ הפרת לוז את מלחמתנו בנשימה עצורה. אם נפול — ונוחלה תקיפם עתידם.

והבדוים יש להם נאמנות שבטית משלהם. אין הם עם אחד עם הפלחים והעירוניים וכל זולתם שוים בעיניהם והפיאודל, השייך של מקום פלוני אינו יודע נאמנות לזולתו. לא לחנם האשימו את כמל אפנדי מח־לסה בעבודה לדמשק, ולמופתי ולעבד דאללה, ולנג. זה צלמו ודמותו של פי־אחיל.

אבק אדם, ערב רב.

ובקום בתוך הערב הרב הזה, בפאת דרומית מערבית מלכות העדה החזקה, מכולן, היחדנית מכולן, הכובשנית מכולן, אין זה כי אם עוד יחידה אחת בספיסס העדות השונות. כחוק הע־דות, במסגרת הארץ שכולן עדות ונס־צי עדות, במסגרת הארץ שאין בה לאום.

הארץ ללא לאום, יבעלה זרים. הם יבעלה במישרים ובעקיפין כל עדה תחפש בזר מן הזרים משענת נגד חברתה. וכל זר יחפש לו אחיזה בקרב העדות. שדה תככים וקרב תמיד תהיה הארץ לשליטיה השונים מבית, ושדה תככים ומלחמות למעצמות העולם.

התהיה הארץ כן?

„הים הערבי", האיסלם הערבאי הסוני, בעל ההוה הפיאודלי, היונק מסורת מדברית מזה ועדתית־שולטנית מזה, יוכל לקיים מעין מראית־עין של אחידות כרמתו, כמדת עצמאותו. פסי־פס של כלימשחק ליבנטיניים בידי זרים. „בצה ערבאית" טובענית זו אף מהירה היא לבלוע בתוכה את כל הנית־תן אל קרבה, להטביע עליו את חותמה זה.

לגאול את הארץ, ללאום אותה, אין בידה.

• • •

האומה העברית יש בידה ללאום את הארץ.

הישוב היהודי יכול להעמיק את משטר העדות השורר בקרבנו.

הברירה הזאת, ברירת גורלה של ארץ הפרת, היא בידנו.

ואנו בוררים, בין ביידעים, בין בלא יודעים.

אנחנו בוררים בה יום יום ושעה ושעה.

אנו בוררים בה בסרב אף מפ"ם לקבל לתוכה אדם באשר הוא „ערבי".

אנו בוררים בה בכפותנו חנוך ערבאי על תרשיחה המבקשת להתחנך עברית.

אנו בוררים בה בהקימנו „פקידות קולוניאלית" ל„עדות המעוטים" הירושבות בתוכנו.

אנו בוררים בה בראותנו ביושבי הארץ הזאת לא אחים למשימת לאי־מתה של הארץ, לגבוש האומה העברית, כי אם חומר למדיניות של „הפרד ומשול" [אם לא „הפרד והחזק מעמד" בלבד].

אנו בוררים בה בחלמנו על הרכוש הרב שיהיה נטוש לפנינו באזור המשולש, כבוא היום.

כל אלה הם אשר יקבעו במדה מכרעת את פני השלב הבא של המלחמה.

כי אין בידנו למנוע את המלחמה הבאה. ארץ הפרת לא באה על תקונה, על אחודה. ולא יהיה שלום ולא בטחון בארץ הזאת כל עוד לא תמצא את פתרונה זה.

והפתרון הזה לא יוכל לבוא בדרכי שלום בלבד. הפתרון יימצאו לן אויבים, מבית ומחוץ.

ואף את השנאה אין בידנו למנוע. השנאה בת המלחמה היא. היא תזנק עם פרץ הדם הראשון, עם רעמי הירייות הראשונים.

• • •

אבל יש בידנו לקבוע את פני המלחמה הבאה. את תכליתה, את חזיתה.

האם תעבור החזית לאורך גבולות מלאכותיים, אם פחות ואם יותר, של מדינות מלאכותיות, מי פחות ומי יותר — או תהיה זו מלחמת מהפכה סוחפת ועזה: שיש לה זרוע צבא ומשענת מדינה, אך מתחוללת היא על פני כל רחבי הארץ הגדולה, השלמה, למען כל הארץ כולה, על ידי עם הארץ, כולו באשר הוא שם.

ויש בידנו לעצור בשנאה, לתעלה באפיק חיובי, בונה.

לא שנאת עדות ועמים. לא שנאה גזענית — והיא היא השנאה היהודית במלחמה, ודברי מוסר של יפי־נפש יהודים אינם מעלים ואינם מורידים — כי אם שנאת מהפכה, שנאה אל כל הישן והרקוב. שנאה אל יסודות העריות ונושאי המשטרים העדתיים דתיות ובמבית, וסוכנים מהכרח־טבעם לאימפריאליזם מבחוץ.

השאלה היא האם לגאול את ארצנו, ארץ הפרת אנו באים, ולהגאל עמה — זוהי המלחמה העברית. זהו השלום העברי.

או אם באים אנו לנתוח מן הארץ הזאת נתח, אם שמן ואם רזה; לפנותו, כלומר לנשל ממנו את יושביו עתה, לגרשם לכל הרוחות ובכל האמצעים, ולקחת את בתיהם ואת כל אשר להם.

כי זוהי המלחמה היהודית. ולכן אף אין שלום יהודי — ולא יהיה.

כי השאלה היא אם עדה אנחנו, שלוחה משלוחות הפזורה היהודית העולמית, ממשיכי המסורת של התקופה היהודית הקלסית, „ימי בית שני", או עברים אנו, עמה של ארץ הפרת, עבר הנהר, ארץ העברים, מהדורה חדשה של העברים הקדמונים, — וחלק אחים שמור עמנו לכל בני הארץ, ושנאתנו לכל העומד לשטן בדרך התחיה, אל כל הקלריקלי, אל כל העדתי, אם מוסלמי, אם נוצרי, אם יהודי, — בלא הבדל עדה ודת. שנאה מטהרת, מקדמת. שנאת־אהבת מולדת ותרבות, שנאה עם אהבה שיש בהן לאחד את צאצאי כל העדות במולדת העברית הגדולה, במאמץ תחיתה.

יהיו הדברים ברורים:

אנחנו, כמו שאנו כיום, על מסגרת היהדות ותפיסתה העדתית שאנו נתונים בה, על מסגרת חוקיונות ותפיסתה המהגרית. השלטת בנו, על מערכת ערכי ימי־הבינים, והספרות הקלסית־כביכול של ימי בינים, המטופחים אצלנו, לא נכשר לכבוש זאת. באלה לא נוכל לבוא אל שאר עם הארץ.

כל אלה הם המחיר שעלינו לשלם בעד החוכה והזכות והיכולת לגאול את הארץ, ארץ הפרת.

האמנם כבד הוא המחיר הזה? הלא אין זו כי אם אבן המעמסה שעלינו לפרקה מעל צוארנו בין כה וכה. הלא היא זו המעקמת את לבנו, המכלפת עלינו את דמות עולמנו, המגמדת אותנו כדפוסים זרים, המגדלת אותנו כככלים, היוצרת את התהום בין ערכי הלב הטבעיים לנו לערכי הרוח שעליהם אנו מצווים.

כדי שנוכל להיות גואלי ארץ הפרת ומשחרריה עלינו לגאול תחלה את נפשנו, להיות משוחררים, עברים, בני חורין.

מ. ע. אלף

הכרעה לא הכרעה

ההכרעה הטופית במלחמה שלמה, לא תמיד יש לראותה מוחלטת. המדינה המוכה רואה בה תכונפות אך רעה חולפת, אשר עדיין יותן למצוא לה רפאות במסיבות המדיניות שלאחר־זמן.

פון־קלאוזביץ: על המלחמה

אלף בעלפה

(המשך)

עניינית, מהן חשובות, ולחלק מן הקהל, התרבותי מכדי להפריע, שימשו פתקים אלה מעין תחליף לקריאות בינים.

נוסף על כל אלה, ומעבר לכל אלה, שררה באולם אוירה חברית. רוב הישבים אל הבמה, כרובם של יושבי האולם, מכרים יחד באולמי ההרצאות, ויש גם קשרי ידידות אישיים והשפעות מעבר לקוי דעות ומפלגות. עובדה זו שימשה, אגב, השובה ניצחת לטענת „ההגשמה" כביכול שטען כנגד אנשי „אלף" אלעזר גרנות.

אבל אין כלל וכלל הבדל בחיי „ההגשמה" של שניים כאלעזר גרנות ואהרן אמיר. זה וזה לומדים באוניברסיטה. כזה כן זה עשו את חובתם והעובדה שהאחד מהם מדפיס את דבריו ב„בשער" והשני ב„אלף" אין היא קובעת מבחינה זו דבר. והעובדה ש„החטיבה הצעירה" שאליה הצטרף אלעזר גרנות נשענת על גבה של מפ"ם, הנשענת על תולדות „אחדות העבודה" ו„השומר הצעיר", אין זה ולא כלום גם לשאלת נכונותן ודיוקן של הגדרות ודעות שעשוי הוא, גרנות הצעיר, להשמיע באוזני חברו ובן גילו אמיר.

הרגשת שתוף

בסופו של דבר נתברר כי, למרות ההתנגדות שגילה רובו של הקהל לרעיונות המוגדלים ברור שנשמעו מפי אנשי „אלף", בכל זאת יש לרעיונות אלה חד רחב והיובי למדי ובעיקרם הם משותפים לכל הנוער ואין מעיז לכפור בהם בכלל, רק מן המסקנות השלמה חוששים ומנטשת הגדרות מקובלות וערכים מצות־אנשים־מלומדה. פרט לדתיים לא היה בין כל המדברים מתוך הקהל איש שלא הביע הסכמת מה לעיקרי הדברים ולא חייב אותם במדה זו או אחרת. שיחות אישיות בין אנשי „אלף" לבין אנשים מן הקהל נמשכו גם לאחר תום הערב, באולם, ובקפה, עטרה, אף נשמעו בקשות לערוך פגישות נוספות, מצומצמות יותר, להרחבתו של הדיון ההדדי.

דברי פתיחה

מדברי אהרן אמיר

חברים, אנחנו מתחילים מאלף מסבה פשוטה: מפני שהאלף־בית של הורינו, כולו, אינו בשבילנו. איננו שלנו. אנחנו יכולים ללמוד את אותיותיו, ובמאמץ גדול או קטן יכולים אנו לזהות מלים ומשפטים הכתובים בו. אבל אין אנו יכולים להתבטא בו.

אנחנו מתחילים בא"ב חדש, משלנו, מפני שאנחנו מוכרחים להתחיל בו. מפני שאין לנו ברירה אחרת.

יש רבים המתנבאים עכשו בארץ, בכל קצות המחנה, על תמורות יסודיות, מהפכניות שהכרח כי תבואנה, מדברים על „בראשית אחרת". מתגעגעים על מה שבלשון של אסוציאציות יהודיות קוראים לו „מעמד הר־סיני חדש". דנים בטרנספורמציה של דפוסים חברתיים שנתקדשו כבר אצלנו, כביכול. בנוער, ביחוד, יש אי־ספוק חמור מן החידושים החיצוניים, השטחיים, הכמותיים בעיקר, שהביאה תקומתה של מדינת־ישראל. בכל קצות המחנה מחפשים אנשים אחר גישה חדשה לבעיות מרכזיות של משק וכלכלה, תרבות ומדיניות. אנשים מרגישים לא בלבד שנתחוצים לנו פתרונות חדשים לבעיות חדשות, או חדשות־ישנות. רבים גם רבים מרגישים שבלי שנבראו לנו, בלי שייבראו לנו „לב חדש ורוח חדשה" לא נוכל כלל לגשת ברצינות אל המלאכה.

התסיסה הזאת בעצם היא גלוי מגלוייה של התגבשות האומה.

אנשי „אלף" באים לתת לה להתגבשות זו בטוי מודע, מפורש, חד־משמעי. הם אינם פותחים „דף חדש". הם מתחילים בא"ב חדש.

תכליתם הקרובה היא לטעת בתודעת הנוער העברי, וביחוד בזו של הנוער העברי המשכיל, את ההכרה הזאת, שהנה מוכרחים להתחיל מאלף, ולהצביע על המתבקש, מן ההתחלה הזאת החדשה.

פולחן אבות

נגם בין נפילים

ביסודה של תורת הציונות. עליה נתחנך הדור־הצעיר, הנוח פולחן־האבות. ממנו צמחה ועליו הושתתה האמונה הגדולה בקדושת תורת־ציון ובגדולת האבות־המתוקנים.

לא היה מקום להרהר אחר אמתותה: האבות עצמם העידו על עצמם - עד יחוד במעמד סיני ואין אחר להזימו — כי הם המה גביאי האומה בדורם, ראש־גחלת־אורו. בגולה ששב להלקח בעזון־להט־מאויי־גאולה.

בירעית תנוך־הדור, נתנו המחוקקים מקום רחב ביותר לפרשת יציאת־מצרים שלהם, שגולת כותרתה היא תקופת ראשית ההתישבות בארץ, זו שנודעה בהיסטוריה הציונית בשם „עדן ייבוש האבות".

תפריט תנוכי זה, עוטה הוד־מעשי־בראשית וגבורת־עלילות־פלא של כבוש־ארץ־בלול בחזון־עם־ואדם — הוגש לדור הצעיר, עם הארץ הפשוט, המאמין, כל־חם חוקו יום־יום. מינקותו גדל הוריד. נגם בין נפילת, צל־מעש ומחריש בין נביאים ומחוקקים, ולבו יראת־אמונה־ולבו נבוך ומצר בנחיתות מך ערכו.

פראות צברית

ימים הוכיחו כי זרעי החנוך הציוני נקלטו יפה. היבול עלה הרבה על המשוער. למרבה הפליאה עברה עת רבה עד שנודע לאבות עד מה בורך שדם ועד מה ניתן להם לקצור ברנה.

תחילה לא ידעו את הדבר. אל נכון, ושתו לבם בדאגה לתופעות התפרצות אחדות שאמנם רמזו על נקודת־תורפה נעלמה, אך לא היה בהן כדי סטיה מסוכנת מתלם אמונת מישרים.

מתחת לאמונתו התמימה ללא פגם, סלד הלב הצעיר סתומות ורטון ברוגז עמום, אך כיון שהיתה זו סלידה שלא־מדעת, קוצר רוח אין פשר — לא היה בהם כדי לשבור את האמונה מעיקרה, ומורת הרוח החשאית מצאה פורקנה בהתפרצות מעללים חפשית, גועשת, שהוגדרה בפי האבות בשם „פראות צברית"; תכונה שנגרמה לדעת היודעים, במדת־מה מחמת לחט האקלים המזרחי, אך בעיקר, בעטים של ניתוק והוסר יניקה עמית ישירה מעדנת האופי הלהדי בגולה.

ישר כח

רק לאחר שבגר הדור והחל להכיח הריצותו ותם־דרכו בחיי יום־יום, עמדו האבות על כך, כי אותה פראות צברית אין בה סכנה של ממש, ותחת הניהי הממושך, הסופד על נטעי בנים שלא עלו כפה, החלו רווחות מעט מעט התלות והתשבחות המודות לבנים על שכה היטיבו ללמד מהוריהם והקלסות להורים שכה השכילו לחנוך לנערים לפי דרכם — דרך אבותיהם.

גישה חדשה זו — להעמיד את הבנים מגל עור פני אבות הקורן ולהראות באצבע נרגשת, כי אכן גם על מצחות הבנים נאצל האור — נטיה זו שעדיין מהססת היתה בראשית בגרות הנוער, נתרווחה יותר ויותר בשנות „המאורעות", ואחר גברה אל קול־ענות בתקופת המלחמה בהיטלר, עד שהגיעה לשיא־פולחן חדש במלחמת ישראל בשנות האחרונה.

הבנים שיצאו בתם־לבב ובעוז־רוח להושיע את מדינת ישראל מכף אויביה — נתקדש קרבנם ונתעלה מעמדם, ובתרועות הלל וצלצלים הוריז קבל־עם כיורשים הנאמנים והחוקיים של דור המחוקקים והנביאים, מגשימים בני־מגשימים, נפלים בני־נפילים.

החיים והמות

הצהרה זו מכריזה ומאשרת את גבורת הבנים שזכות־אבות חולתה, ומאצילה ביד נדיבה תהלת חיי נצחון לאבות, ותפארת מן גבורה לבנים.

פולחן־האבות נתעלה ונתקדש בדם הבנים. מזמור תהלת הדור הצעיר הבנים אינו לאמתו של דבר, אלא שינוי נוסח לרננה מקדם, ההיא שבת־עקיפין, בו יביע היוצר לא רק ממות עצמו אלא אך תהלת הפסל אשר צרו ידיו, הימנון חרישות כי פיו.

פולחן־האבות עומד בעינינו, והבנים המדמים עצמם לדור כיבש, עצמאי — בכל מלחמותיהם ובכל נצחונותיהם הריהם שליחים עבדי מלך, שה"לעולה שיעודו כיום וכן לעתיד לכפר על חטלשת אבותיו ולקנות בדמו חיי שלומם וכבודם, שררתם ותקף שלטונם.

א. רם

עברים ולא צברים

עמום קינן

ספור בשם „שני שבויים, זקן וחמור". מעשה בכתת חיילים שתפשה שני שבויים ערבים. הספור מביע בשבוי הזקן: „...אחר זקף ראשו שניה ושוב לא נביט בי, אלא שלח את מבטיו אל ושדות והבית בהם בערגה ובתשוקה ודומני שכאב לבו עליו שעומד הוא לנטוש זאת."

„בהבטי בו כל העת ונדמה היה לי, שעוד ימים רבים יחלפו עד אשר נהיה כולנו עורגים כל כך לאדמה, עד אשר נהיה אנו לוטפים אותה ככה במבטינו כמות שהבים בה זקן זה".

„... לפתע הרים את עיניו הדומעות, והביט בכולנו במבט שהיתה בו שנאה גדולה ועמוקה... „אתם בני מות" אמר בערבית, חרש, כשונא.

...לא חשתי עצמי בטוב, ודומני שהכל לא חשו עצמם בשוב, וונדמה היה לי כאילו הייתי ילד קטן והפלתי זקן ברחוב, ולא ידעתי מה לעשות"

זהו סכום המלחמתו של סופר צעיר, צבר וציוני.

הקורא מוכרח להגיע למסקנה משונה: אם באת הנה כפולש זר להלחם בערבים ולגרשם מעל אדמתם — בן מות אתה. ואם נולדת בעמק, או בגליל, ותרמת כסף ביל־דותך לקק"ל, ונהית חייל עברי בצבא ההגנה על המולדת — בן מות אתה בבואך אל המשולש, או אל גבול חברון. אם כך ואם כך — עומד אתה כילד קטן, ואינך יודע מה לעשות. על מה נלחמת? אינך יודע.

סכום המלחמה של ה„צבר", אין הוא משתקף רק בספור זה, שלפנינו. הלך רוח זה מרחף על פני כל ספרות המלחמה שלנו. ענין רב הוא לחקור ולדעת מיהו אותו „צבר" ומהו הדבר שהביא אותו ידי הרהורים משונים אלה.

„צבר" — שם חבה או גנאי הוא לילידי הארץ הזאת. ורבים הנוטלים לעצמם את כתר הצבריות ועושים בו שמוש. יש סגנון צברי, סלנג צברי, פרובלמטיקה צברית.

והנה דמותו הרוחנית של הצבר איננה פרי של התפתחות טבעית וריצפה. הצבר הוא תולדה של כלאים משונים מאד. יש כאן שני עולמות. הורינו שאינם צברים, בכל שנות היותם בארץ — ואנחנו. לולא החנון הכפול, המכוון האם היינו נעשים יהודים וצינים? לא. האם היינו יוצרים את הציונות? לא. יש כאן שני עולמות, ופרי הכלאים האלה הוא הצבר שלנו.

הציונות רואה בנוער הארצישראלי ממשיך ומגשים של החזון הציוני. חזון קבוץ גלויות. חזון? — חזון תובע לעצמו בטוי, גם בטוי ספרותי. את הבטוי צטוטי בתחלת דברינו, ואין זה בטוי לחזון. זהו בטוי מובהק וחריף למשבר. מהו שרש המשבר? האם תם החזון? ושמא לא היה בכלל? ושמא הוא קיים, ומשום מה אין מודעים בו?

אנו אומה צעירה. אפילו הציונות טרם ענת שנוצר כאן משהו חדש, משהו שעדיין לא היה. מין דבר שהוא פרי גרעונים משיחיים של אלפיים שנה. החיי־אוריה הציונית יודעת לתת סמנים באותם געגועים משיחיים ופרדיס. למשל: הפזורה העברית, שהיתה שפת התפלה של הפזורה היהודית בכל שנות היותה.

והנה, אין התופעה הזאת של לשונות קודש זרה ומוזרה כל־כך, ואין בה כדי להעיד על משיחיות כל שהיא. שפת התפלה של הקופטים במצרים היא מצרית עתיקה. שפת התפלה של המארונים היא ארמית. התקולים מתפללים בשפת רומי וספרי הקדש של ההודים כתובים סנסקריטי. היהודים שהתפללו בעברית, יכלו להתפלל כך גם ערד אלפיים שנה.

טענה שניה. התלמוד. אומרים שהתלמוד הוא מין תחליף ממלכתי. מין בריחה מן המציאות אל עולם נעורי האומה, עולם שהוא ממלכתי, עצמאי, עם חק ומשפט ומסרת משלו. ולא הרא. אין זאת בריחה אל נעורי האומה. התלמוד — בפזורה נוצר, ועל הפזורה הוא בא לשמור, את אורח חייה וחק־משפטה הוא בא לגבש.

ואשר למשיח, אותו משיח של אחרית הימים — אין תפקידו אלא להשאר משיח של אחרית הימים. דת דת ומשיחה, דת דת וחלומה, העולם הבא שלה, שעקר תפקידו הוא להשאר בגדר חלום בלבד, חלום שלא התגשם.

והנה באה הציונות ומנסה כאן על סמך חלומות ועל סמך מסורת משלה לדחף אותנו למעשים, להוציא אותנו למלחמות, להמריץ אותנו ליצירה בתחום התרבותי.

הם קוראים לזאת רנסנס יהודי.

רנסנס — פרושו תחיה. מכירים אנו תופעות של רנסנס. אף בימינו עדים אנו לתחיה בארצות רבות. והנה, כאשר מדברים על רנסנס במכסיקו, אין זה רנסנס ספרדי. למרות העובדה שקורטס בשעתו טבח חלק ניכר ביותר בן האוכלוסיה האצטקית והכובשים הספרדים הטביעו את חותמם ואת שפתם על הארץ הכבושה. המסתכל בציוריו של הצייר הגדול דיגו ריורה לא ימצא בהם השפעה ספרדית. את אורח חייה וחק־משפטה הוא בא לגבש.

ואשר למשיח, אותו משיח של אחרית הימים — אין תפקידו אלא להשאר משיח של אחרית הימים. דת דת ומשיחה, דת דת וחלומה, העולם הבא שלה, שעקר תפקידו הוא להשאר בגדר חלום בלבד, חלום שלא התגשם.

והנה באה הציונות ומנסה כאן על סמך חלומות ועל סמך מסורת משלה לדחף אותנו למעשים, להוציא אותנו למלחמות, להמריץ אותנו ליצירה בתחום התרבותי.

הם קוראים לזאת רנסנס יהודי.

רנסנס — פרושו תחיה. מכירים אנו תופעות של רנסנס. אף בימינו עדים אנו לתחיה בארצות רבות. והנה, כאשר מדברים על רנסנס במכסיקו, אין זה רנסנס ספרדי. למרות העובדה שקורטס בשעתו טבח חלק ניכר ביותר בן האוכלוסיה האצטקית והכובשים הספרדים הטביעו את חותמם ואת שפתם על הארץ הכבושה. המסתכל בציוריו של הצייר הגדול דיגו ריורה לא ימצא בהם השפעה ספרדית. את אורח חייה וחק־משפטה הוא בא לגבש.

ואשר למשיח, אותו משיח של אחרית הימים — אין תפקידו אלא להשאר משיח של אחרית הימים. דת דת ומשיחה, דת דת וחלומה, העולם הבא שלה, שעקר תפקידו הוא להשאר בגדר חלום בלבד, חלום שלא התגשם.

והנה באה הציונות ומנסה כאן על סמך חלומות ועל סמך מסורת משלה לדחף אותנו למעשים, להוציא אותנו למלחמות, להמריץ אותנו ליצירה בתחום התרבותי.

הם קוראים לזאת רנסנס יהודי.

רנסנס — פרושו תחיה. מכירים אנו תופעות של רנסנס. אף בימינו עדים אנו לתחיה בארצות רבות. והנה, כאשר מדברים על רנסנס במכסיקו, אין זה רנסנס ספרדי. למרות העובדה שקורטס בשעתו

שתיקת ה„צבר"

קצרה רוחי אל שעה שמתחילים דברים מדי־מים לי אחרת מאשר לכולם. אני, נוח לי עם הכל, ושונא להתחיל לדרגיש אחרת, ואיני רוצה לחיות נפלה בכלום מכולם. סופו של דבר תמיד מפח־נפש. כל סדק של־מה־בכך גבעה ונסער ומתחיל צועק. לקחתי עצמי ושתקתי חזק.

ס. יזהר: חרבת חזעה

העוד יוסף חי?

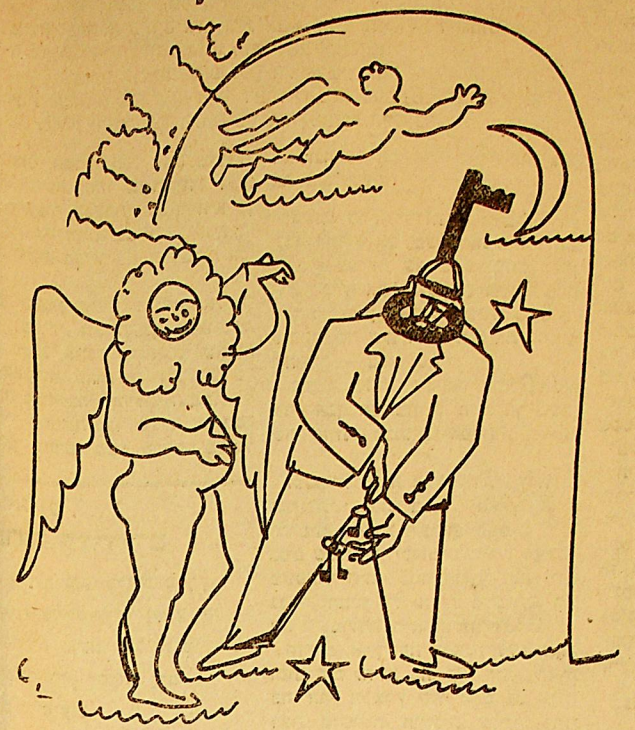

היה זה בשעות הלילה, קרוב לחצות. ישבתי והגיתי באותם אנשים נפלאים: ישו, גלילייו, טולסטוי, הוגה בהם לא בגלל המסגרת המסויימת שבה ולמענה פעלו, אלא בגלל החוט הטרגי המשוך על חייהם. גורל מוזר, המעניק עטרת קרציים ומכות פטיש מרסקות לאנשים שהשבו, ופעלו, ונדונו דין חברתי, אכזרי, כפויי טובה.

הרוח הקרה מיללת, כאשר עשתה אלפי שנים. תמיד, תמיד תשמע ביללה זו משהו חדש, נעימה חדשה, בכי חדש, על קפוח ישן נרשן, מתוך עגמת נפש וטוב לב, שפרחו בחדרי החמים, התרוזב וגאה לבי. ברגש אבירות חשבתי: לו יכלתי, הייתי פותח עתה את דלת חדרי ויקרא להם, קורא לכולם שיכנסו, שיבואו פנימה לנוח מעט אחרי אלפי שנות נדודיהם. כמובן, בתנאי שלא ירבה מספרם. חדרי קטן, משער אני, כי לו באו כולם, הרחוקים והקרובים, קשה היה לשכנם במצוקת הדורות הנוכחית. נעשיתי אופטימי יותר כשנזכרתי בחברת „עמידר". ודאי תשכנם במקום וחברה מתאימים, יזוד עם ותיקי הסתדרות. עתה יכלתי לחשוב באומץ על קבלת פני האורחים. הכנתי לפני את „הברית החדשה" „זוהי" ועוד יצירות מופת. כשיכנסו, מיד אושיט ידי ואדפדף בספריהם. ישבתי וחכיתי.

נשמעה דפיקה קלה בדלת.

אתם חושבים, שמיד קפצתי ופתחתי את הדלת? לא. ברגע האחרון נמלאתי הסוסים כבדים: אין לדעת מי הם הבאים. האם מבחינה ציונית רצוי שאקבל פני אחד ואחד? ויש כל מיני שקולים, של מדיניות ואורינטציה. לקבל פני מישהוא הרי זה עלול להתפרש כנטיה פוליטית מסויימת. וסוף סוף יש מצפון. רציתי לומר יש בולשת פוליטית. שציתי, אין בולשת פוליטית, יש סתם אנשים, שעוקבים אחרי אנשים אחרים ואי אפשר לאסור עליהם לעקוב. וקשה, קשה היה המאבק ביני ובין... ביני ובין... ביני ובין מצפוני הבלשי. ומצד שני, הרי יש דבר ושמו חופש הפרט. זי"א חופש הפרט ממצפונו הבלשי.

— מי שם? — מזוזר, קולי רועד ומהסס.

— אני. אפשר להכנס? קר בחוץ! —

בסיתי לנחש מיהו הבא. הוא דבר *עברית יפה וברורה. במבטא דענן ולגמרי לא מוכר. זה לא היה* סלנג צברי, אף לא עברית־פולנית, רוסית או אנגלו־סכסית, לעזאזל! מי זה מדבר עברית כזו היום?

— מי שם? —

— אני. כבר אמרתי לך. איני יכול לצעוק את שמי. זה מסוכן, המשטרה...

— שמע, אם יש לך עסק עם המשטרה ... רציתי לומר שהחדרי קר ודלוף ... ... ובחדר הסמוך גר קצין משטרה ... אולי תטייל בחוץ? —

— אתה מתחרט על ההזמנה, טוב! אלך לי. —

— לעזאזל, הכנס ודי. —

הדלת נפתחת בהסוס ועביה שחורה מופיעה בפתח.

— אבר־גוש, זה אתה, זה אתה? לא אאמין למראה עיני גם אתה נמנה על אלו...? —

אתם מבינים את מבוכתי. אבר־גוש לא כתב מימיו ספר. זהו סתם שיך של כפר ערבי מוריק ליד הדרך לירושלים. אמנם קשר גורלו לגורל היהודים, אך מי בקש ממנו?

— איך העניינים אבר־גוש? —

— יגעים. איני מוצא מקום. —

— ואנו כבר חשבנו שהנך מעבר לכל דאגה, אי שם בגן־עדן. —

— אין רוצים לקבלני שם. אני תועה בחללו של עולם —

— מה זאת אומרת? —

— ובכן, שמע: כשעליתי מעלה התברר לי שאין למדינת ישראל גן־עדן משלה. לא מספיק להיות אזרח ישראלי, בשביל להתקבל לגן־עדן צריך להיות יהודי. הכל נשאר כמיטב המסורת. ישנם שלושה גני־עדן: מוסלמי, יהודי, נוצרי. אל הנוצרי אין לגשת. באתי למוסלמי. שומר הסף, אך ראה אותי, התקצף בחמת זעם וצעק: הסתלק מכאן בוגד. את נשמתך מכרת ליהודים! שה דים הבזויים דעכשיו רוצה אתה להכנס לגן־עדן מוסלמי?" וכל החוריות הנחמדות לווני בצחוק לעג כשברחתי מפני חוד חרבו. לאן נשאר לי לפנות, אם לא לגן־עדן יהודי. —

— כן, צדקת, הרי הם חייבים לך. כ"כ הרבה בגלל נאמנותך. —

— כך חשבתי גם אני. אפילו הצטערתי שהלכתי בראשונה לגן־העדן מוסלמי. עד שבאתי לשם ... —

— ואיך קבלוך שם? בפנים יפות, ור'אין? —

— שאלו אותי כמה שאלות. שאלו אי־פוא תעודת המות שלי. מאת ועד הקהלה היהודי? אין. תעודת מות מאת מפקד משטרת ארץ ישראל? אין. מכאן שאיני מת בכלל. עבר ציוני של חמשים שנה בחו"ל? אין. שאלו אם לפחות הייתי מחטידי אומות עולם? לא. כרטיס מפלגתי אין לי. לך לפחות הייתי מנטור' קרתא. אבל אתה יודע, ערביו מה לעשות?

שאלו אותי לשמי. אמרתי ששמי אבר־גוש. אז התעורר שומר הסף והחל להזכיר: „אבר־גוש... אבר־גוש... כן, שמור אתנו מקום לערבי אחד ויחיד בגן־עדן והוא באמת מאבר־גוש". כן, אבל הוא הצטער, שמו של זה: ראשיד, מחמוד ראשיד. —

— מי? המנוול הזה, חברו של עבדול קאדר? —

— האמן לי שגם אני התרגשתי מאד, אבל שומר הסף אומר לי: „ההתקפות בעתונים על מוכתו הכפר אבר־גוש, מוחמד ראשיד עלי אינן במקום, מאחר שהוא ידוע לשלטונות גן־העדן, ואלו מצאו סיבות מספיקות כדי לשמור עמדנו מקום בגן־עדן התחתון והעליון. ובכלל אסור לקבוע תקדימים, מה יקרה אם כל ערביי א"י יבואו לגן־עדן יהודי. חס וחלילה יחסר בו מקום לצניני חו"ל. "

— אבל ידידי אבר־גוש — אמרתי— לוא רק היה לך המפתח? —

— אייה מפתח? הרי מטרתי ליהודים את מפתחות משטרת אבר־גוש —

— לא זה! המפתח המפלגתי. או אז, נפתחו לפניך שערי גן־עדן, ומדוע לא ספרת שהיית חבר לח"י? —

— ספרתי, ספרתי. שומר הסף הלך לשאול את הולחמלים, שבגן־עדן. חשבתי, אולי ימליצו אלה על קבלתי. אבל, הם אמרו שזה עלול לגרום לי מיני סבוכים עם הזקן האלהי, מפני שאין לזה כל תקדים. ומוסב, אמרו, שאסתר בב סתם בחלל ולא ידעו היכן אני. סוב אבר־גוש נעלם מאבר־גוש חי. כך אביא יותר ויותר תועלת למען הרעיון. עד אשר בעזרת נדוד הרעש שיקימו יוולד הצדק במדינת ישראל. כך אמרו לי, והשביעוני לעשות כך בשם המפלגה, הצדק המפלגתי שלמענו נלחמנו ומתנו יחד. —

— כך, כך. מענין מאד. יודע אתה הכל ישאלו העודך חי. מעוטם בדאגה ורובם בשמחה לאיד —

— לו חי הייתי כיום, האם זויים תקרא לעת בגדו בי, רעי וידידי, כמו נחל? הלא טוב מותי מחיים אלו. ולשואלים, לאשר עשיתי במר נפשי, ספרי כי אודה. לאל שזה כבר קרה, מישהו החליט עבורי. אמור למפקד המשטרה,

שאני מבקש להחדית בשמי לאותו אלמוני, יהודי או ערבי, שפטרוני מסבלותי עלי חלד. הסתבכתי יותר מדי בזוב־לי העולם הזה. ואם פה סובל אני, בשטח ההפקר שבין גני־העדן, למחות לא ישאו אשתי וילדי בתוצאות טעויותי. שמרו עליהם. —

— ועתה, שאלה לי אליך, יוסף אבר־גוש, ענה לי בכנות:

לוא נולדת מחדש ההיית חוזר על מעשיך?

• • •

נ.ב.

שמועה רשמית אחרונה מטפרת כי אבר־גוש עודנו חי. על כל פנים קיים מכתב שלפי השמועה נכתב ונותם — עברית וערבית — בעצם ידי לאחר העלמו.

ואני מחכה. מכתבים אלמוניים ותאריכי נעלמים אינם משכנעים אותי תמידי. לא תמיד.

האם יוטף הי?

יורם נמשי

רחביה הכבושה וירושלים המשוחררת

ירושלים היא העיר היחידה בארץ שטעמה מלחמה ומצור מה הם. תייר חדש כי יבוא לא יחוש זאת. את הקרחת והבתים הרסוקים יראה ברחוב בן־יהודה, אך את השנוי בגון האנושי יתקשה לדעת, ומה הם הבתים הזרים לעומת תהליך עמוק חברתי המתארע בעיר?

כל אותם פשוטי אדם, דרי מרתפים ושכונות עוני, שהרגישו עצמם זרים ב„המשולש האריסטוקרטי" פלשו אליה, בחולצות פסים ושער מבריק ושחור הם משתוטטים ברחוב. קבוצות נערות, שוחרחרות וקרצניות מגרות בטפוף וצחוק מזרחי את ארוס כהה העור.

על כוס אדום, בקולות גרוניים וגסים הם חוגגים את „כבוש המשולש". ותשאלו לגולם של אנשי הפקידות הזרבובית והתרבות הפקידותית, הרוזנית אלו נעלמו מאז עומדת במקום תחנת מס' 9 לאוניברסיטה, תחנה מס' 4 לקטמון, טלביה שכונות עולים חדשים. ואם נאלצו בשעתו, אנשי רחביה המהוללים, לעבור את „המשולש", בדרכם למעון התרבות שבהר או למשרדי המנדט, אין בכך צורך כיום. האוניברסיטה שוכנת כבוד בטרה־סנטה — מרחק קצר מרחביה, המשרדים בקריה בת־א. רחביה מצטמצמת ומנסה להסתגר כדי לשמור על קיומה.

היאך ויתרה רחביה על הסובריניות? פשוט, כמו שאמר לי אחד מן „הכובשים": — אם תהיה עוד מלחמה, שוב יתדרו אלו. אנחנו נשאר, לא מפני שירושלים קדושה, מפני שפה נולדנו. אנחנו הענים בכל מקום רע לנו. אין לאן לברוח — האמנתי לו יותר מאשר להכרזות ראש הממשלה, הרבנים לסוגיהם ואנשי הכלכלה הנעשים סנטימנטלים ולא ברורים בדברם על ירושלים, במיוחד האחרונים.

לילדי ירושלים הצטרפו המרוקנים. אלה תוקפנים יותר בהפגנותיהם עד שערי רחביה והסוכנות יגיעו בקראם: „לחם ועבודה". פרימיטיביים אלו, כשאומרים להם: — „חברים, תכנס משלחת — משיבים — אין חברים. רוצים עבודה. כלם להכנס! — והרעש שהם מעוררים, ודאי מפריע לרבים מתושבי רחביה שעדין ישנים בשעה זו.

אכן, חוללה „קדושת" ירושלים ושלותה. סוס הפרנסה מתיגע ונושם בכבדות בכבישי ירושלים. מיהו בעל ההון המשוגע שישקיע את כספו במפעל רציני בירושלים. עיר שגורלה לא ברור עדין. עיר ששנייה אחר הכרזת עדין. עיר ששנייה אחר הכרזת מלחמה או לפניה תופגז בנאמנות ושיטתיות. להון ראית נולד משלו והיא הריפה ונאמנה משל מדינאים מפלגתיים חוזי חזון שלום. גורל ירושלים יובטח כשסולל בונה ישקיע חצי מליון ל"י מפעל עתשיתי ירושלמי. בלילה שומעים את קריאת המואדזין בעיר העתיקה. ביום מרעישים המרוקנים בקריאות: לחם, עבודה! לחם, עבודה! ירושלים קמה לחיים אחרי שנות קפאון.

ההמונים לחצים. הם דורשים לחם ועבודה. דבר זה עלול להשפיע על הממשלה לקביעת „מעמדה" הכלכלי והפוליטי של ירושלים. זה עלול להשפיע על תנועת הרי מן הסבה ה„הומנית" שה מורי ירושלים עלולים לשמש קרקע פוריה לאופוזיציה. ההמונים „הירידים" אינם מבינים בפוליטיקה מתונה אלא בלחם.

בינתיים הם מנסים לפתור בעצמם את הבעיות הכלכליות. תעשית הפלפל פורחת בירושלים. בימים האחרונים ראיתי מוכר פלאפל שקנה לו שביתה ברחביה. נשאלת השאלה היעמדו תושבי רחביה בפני הריח השמנוני? לי מבשר הריח את ישועת ירושלים. אז רחביה עיר של מעלה, מרכז בינלאומי רחבי פורח בסגנון „אחד־העם" בתוך שכונות גטו מבוצרות, מסוגרות, משוחררות, או ירושלים של מטה, לא קדושה ולא רוחנית ולא בינלאומית. אפילו לא בית קברות של גדולי הציונות. פשוט, ירושלים של לחם ועבודה, ממש חילונית. ירושלים שלנו. הרבה שיח חילונית. ירושלים שלנו. הרבה נצטרך עוד לעמול עליה. אבל — זוהי ירושלים שלנו.

ש.ל.

אהרן אמיר

שירת ארץ העברים

חמוק־בגדים דורך שחר יום מזר לארצי הגדולה והרחבה.

מאפל־רחם־דור־דור גת הוא ומפציע טבול־דמדומי דמים וחבור־תרדות־ועצב.

ממערת־אמש חטאה ונכאה יבקע, מנקרת־אתמולים נחלאה ונעפשה ופרושת־קורים, רומסת רמש־תועבה למינהו — ונגהו לפניו סהור ונצרף.

הנה כמוקר ירהט — וציניתו כפתי־קרת.

והוא מחריש כסלע וחד כמקוד נשוים ונחרץ כגזר אשור־אין־להשיב.

בן־יום הוא ובן־נצח. רך כעולל ותכם כקדמונים. ותר־מת יגים תומתו.

יפה ובוטח עולה שחר יום אביב על ארצי הגדולה והרחבה.

במשבורי הים הגדול רותק כוכבו והלום הוא ניבט אל לשונים־בצרה מזה ואל לשונים־אילת מזה, ושחק אל חלקת יהמות ולמשי הכנרת ישק, ופרפר עם אדוות מי הערת וכרכר בקצף אשדות, ולהמית נהרות דמשק ואזין ולהמית ירדן ויבוק וללחש עיינות ויובלים — ורומית המים בבארות תשאבתו שאובה.

על ארצי רחבת־ידים פרושה כנף השחר ועל עתרת גויה. על אדמומית עפר־חמר וכתמומית ההרסיד ועל צהבו בית חולות ושחמומית הטין ועל יבושת עצבובית ושחור וקבובית ועל הררי־הרי־סיד מבהיקים באפריו זקלריים בכתום ותרוג וחבוד ועל ערבה מישורית מאבכת אבק אפור־אדמדם ולבבונית אבק־דרכים קימת העולה בעקבי סוס־ורכב בהר ועל השתר החוזרין אשר למלחה ועל צחור־חול־מפרצים ואפל־צוקים־בישימון והזהורית עורקי מחצב בין גבובי־ארץ עולפים. ועל תכלת אגמים וירק־רק נהר.

ורוח־טרם־בוקר תתנשב לנשוב, רוח־שמים רעננה וקלה, ברחבי מדבריות תשוטט הרוח ובטרשה תתהלך וערבות תרכב. בדגן תפכה ואושתה מלוא־פרדס. אל נחלי הבתות תרד ובנקיקים תזחלח ובאה קרב־חודש והרעישה גאון־יער. על אלון ואלה תפרוט הרוח ועל בלוט התרפקה על צפצפה ועם שיזף ועוזרד תשתעשע. בעפי התאנה והרוב תתחבט ועגבה על רמון תפתח וברושים וארז תרתית. תרגיז שיבת זית ולתכה כפות תומר ועם אקליפט תמתיק סוד והתגרתה בהרדוף־נחלים. עץ ההדר עוגבה ומינים לה ההדס. ארנים כנוריה הדליות הגפן פנסנרים לה.

וצררה הוחו [עמה הולם־רעם־פגי־תותחים] ובבחות מקלע וגעיית פרות ברפתים וגניחת ריחיים בטחינתן ואבחת חרמשים מונפים לקצור ונשיפת־להבות־רתכים באה מכחילה ומתי משוטט חותרים בנהר ותקתוק מנועי משאבות ונעירת חמור בהתעטף יצרו ורדידת פטישים על נחושת־קלחות־סיר ובעבוע נרגילה בספוני־קמורי־בית־קהוה וצקון־לחש־גזיר דשדוש רגלי איש צנומות וגלדניות בעבטין השדה המוצף וניקוש אזמילי סתתים ואנחת רצען שפופה בסגור־קיתון ומצהלות דרדקים בהשכם־אל־בית־ספר והכות־דלי־משתלשל־לדלות ודנדון־מצילה־בצואר־משכוכית ורינת־ענבלים־בקהדש וצלצל־זוגי־גמלת וסלסול הלילי רועים.

הנה זה יעלה בוקר האביב, בוקר המחר, על הארץ הגדולה והיחומה ועל כל היושב בה בבית אבן ובבית חמר ובבית מלט ועל כל היושב בה באוהל שער עזים ובאוהל שער גמל דעל כל היושב בה במלונה ובסוכת קנים ובצוריף עץ ובצריף פחים ועל כל ישוב־מערה ומרתף בה. הימתת האוהל על מסגד־שוקים ועל עיר הגמל השוקקה ועל משכנות הבודדים בשממת תלאובות ועל סוכת הגזזן ותחנת הבנזין ועל מגדלי צופים ומגדלי מים ועל צריף כנסיה ומנזרת מטבד ועל שדות הבעל ושדות השלוחים ואפרי הבור ועל קרקעי החיילים הזמשמימים ועל בתי־כלאים ובתי־מכס ובתי־מטבחיים ועל מאורות זימה ומצעי נאפופים ועל מלון האורחים השחוח ועל מעון המהגרים המך. ועל הריקות. ועל העושק. ועל צחית־יגונים־ומרי.

מהר ארצי הגדול הנה זה בא.

הנה יעלה ובא, והוא נפלה מכל תמוליה, והוא רם ויפה מהם שבעתיים — ושמש גבורים שמשו. ואורו העז הנה יציף את ארצי רחבת־הירים — ימן הנהרות הגדולים ועד הים הגדול.

אני ראיתי בא.

בהוד־ארגמן־ותכול יבוא ובתפארת־ירק־מטע. ובגאון בתי־קומה. כבד הוא בעשן־חרושת ושכור המון־החשמל בחוטיו וסכיניו מבתק בתולי־רגבים בעזרה.

קולו קול המים בתעלות ובמאגרים ובצנורות וקול נפץ סלעים וגרגור ערבלי בטון ונסירת מטוסים בשמי־שמים וצפירת אניות עם־חוף ופעימת כבשני־אדירים ונקת מכונות קידוח וזמרת רבוא גול מכני ותקתוק מכונות הכתיבה ברבוא משרדים וסאון מכונות הדפוס ושאגת אחפרים ונחרת טרקטורים ושקשוק קטרים וקשקוש אחפרים ונחרת טרקטורים ושקשוק קטרים וקשקוש מגרסות החצץ. ברעם שירת נהר יבוא וברון שפת עברים גרונית וחטובת־גיב.

אני ראיתי בא.

ודממתו דממות הזרע הנקלט ודממת הנבט בנבטו ודממת שתילים בצמיחתם. דממת ארץ כי תתן יבולה ועץ כי יעשה פריו האשה אחרי־לדת ואהובה אחר־דודים. ודממת־קטנות־ויומיום כבושה ונמוכת־רוח. הלא ככה דרך הגדולות אשר מעולם.

הנה זה בא היום הגדול.

יום כור־מצרף ויום תנור־יוצרים. יום חסך־משוכה ובער־מחיצה וגרוף־עיים וזקוף קומה, יום אהבה ניצחת ואחוה לא־תופר. יום מזג־דמים ובליל־גזעים אשר לא ידעה ארצי כמוהו. יום ערים וכפרים ופרוור וקריה אין מספר. יום־הזמשים־מיליוני־אדם בארצי רחבת־הידים. יום אורה מאופק עד אופק.

הוא יום בלהה לחובק אשפתות ולגמלטים אל חגוי תמוליו־נכר.

יום מגור לעכבישים נחבאים אל קוריהם ופחד לחפרפרות.

יום דין לצפיעי־נחש ומפח למפיחי־מדון וקלס למתקלסים.

יום איז הוא ואבדן לצבוע ולתו ולמק ולרימה, לכל אשר הפגר מאכלו ועל הגבלה חיתו.

הוא יום אלוהים חדשים. יום תחיית אי־אז ובריאת יש־מתוהו. הוא יום הבנים השגיא.

יום נגהו נוגה ארצי על רקב עולם נשחת.

יום־גאון־צהרי־אומה ואיתן־צהרי־קדם.

יום תכלת וארגמן. הוא יום עבר הגדול.

אני ראיתי בא.

על ספו גהרתי ואשתחו.

נערה שנשבתה

תמון

הַקַּיִץ הַפָּשֵׁל
עֲגוּם הָאָבְרָה.
עוֹלֶה בְּהָכֵיף יְרוּשָׁלַיִם.
נִתְלֶה בְּתַפּוּחַ.
שׁוֹקֵעַ בְּצָנֵא;
לוֹ מְנָחָה יִשָּׂאוּ,
הַפְּרוֹת הַפְּשָׁלִים — כְּהֲנָיו,
וְהַשְּׁבָלִים כְּכַהֲנוֹת תְּשׁוֹרֵרְנָה.
בְּרֵכָה נוֹשֶׁקֶת, חַד־גּוֹנִית,
וְקוֹל הַשֶּׁמֶשׁ יַעֲלֶה
כְּקֹל פְּרִי.
כְּקוֹל עוֹבֵד שֶׁמֶשׁ קְדוּם,
אֲשֶׁר הִמְנוֹנָיו יַעֲלוּ —
מְזַמְּרִים מִכָּל.
כְּנָחוּ בִי גּוּשֵׁי הָאֲבָנִים הַמְּמוּזָיִם.
וְאֻנְכִי מִשְׁתַּלְהֶבֶת.
כְּבָנוֹת קְדֵמָן קְדוּמוֹת,
וְכַשֶּׁמֶשׁ הַמִּתְגַּלְגֵּל בָּרָקִיעַ.
אַהֲבָתִי מִשְׁתַּקַּעַת
בְּבֶבֶת עֵינַי; מִתְרַחֶבֶת וְכוֹבְשָׁה.
אֶת שְׁמֵי הַיַּיִן הַיְרַקְרַק.

עֵיפָתִי מִהֲקִיץ
וְלֹא אָבְקָה לוֹ
כִּי יַעֲלֶה וְיֵלֵךְ.
אַךְ בְּלֵב עוֹד הוֹמָה,
אֲשׁוּ חַמָּה וְנוֹשֶׁמֶת
וּמְקוֹנֶנֶת אֶת קִינַת הַתַּמּוּז...

השיר שלמעלה נדפס ב„טולם", גליון ד', חוברת מנחם אב, תש"ם.

החוברת נפתחת בקטע „מתוך פתיחתא דאיכא רבתי".

אחרי ה„פתיחתא" קטע מפרי עטו של אלדד על בין המצרים: חמאת הירדה בין הבקעת העיר לבין חורבנה, כי „בבית המקדש נרצח נביא מוכיח בשערי" (מבני סיעתו של ירמיהו כפי הנראה) „על כן חרבה יהודה".

ואחרי בין המצרים — שיר: „צלמות הבור ושביל הקהב" לאודי צבי גרינברג על „הצלבנים במערב שכלו מלאכתם" ואגב כך על הברירה: „גויים ככל הגויים — ולא עוד יהודים... או —: יהודי־אלוהי־צבאות, בהכריעה לצד יהודי־אלוהי צבאות כמובן.

ואחרי אורי צבי גרינברג: זאב ז'בוטינסקי. קטע ממכתביו על רצון העם ואחרי זה מאמר בקורת וכבוד על זאב ז'בוטינסקי, שהיה „המהפכה המרד בבואם" בכל ואת התפייס שייב עם ז'בוטינסקי, למרות הכל.

ואחרי זה שיר מתורגם מפרי עטה של אלזה לסקר־שילר. ואחר כך שוב קטע גדול „מתוך מדרש בראשית רבתי", על משה והגלות והשמורה והחושם. ועוד קטעי קדמוניות כיוצא באלו — קטעים קטנים — פזורים בחוברת פה ושם.

וקצת פוליטיקה: „אין אנו רוצים בערבים", „ויצמן סינתטי", ועוד רשימות ותאורים שונים.

ואחר כך פרק ג' מן הסדרה. „ספרות המלחמה של מדינת ישראל" לש. מרדכי. הפעם על „נתן שחם ארמעבר לחזון". אגב, הסבר לתוון חסר זה, מצוי במסגרת מאמר אחר, „בכות פרישה רעיונית", פרי עטו של מ. שלו — בשבח הפרישה כמובן. הפרישה הרעיונית הפרישה המזוינת: היא היא שקבעה עובדות: „המוני מתנגדיהם של משה ומתיתיהו ובר־גיורא והרצל לא „השאירו אחריהם עקבות".

„כל התופעות הללו — מסיים מ. שלו גם שנראו בזמנן כבדות משקל ומכריעות — מטאטאות מן ההיסטוריה העברית במהירות וביעילות. נשארים אך ורק הפורשים וביסודם הפרישה הרעיונית שדוקא בתוקף מהפכנותה מקיימת בתוכה את הצלילה העמוקה ביותר למקורות העבר עם המבט המרחיק ראות ביותר אל העתיד".

ולבל נטעה בכוונת הדברים פותח מ. שלו את מסקת התיכה זו של מאמרי בדברים ברורים. „דברי ימי ישראל הם דברי ימי הפורשים בישראל. שום אדם אינו טורח לזכור את המון עובדי האלילים המבוססים באור כשדים שלעומתם היו אברהם אבינו ואנשיו כנופיית פורקי עול".

מרור, הא? שעה שאחת מן החבורה כבר כולו, אחת בת עין חביבה, כותבת על הקיץ הבשל, — עולים לפניה דוקא כהגיון וכהגות, וקול השמש יעלה ככל פרי כקול עובד שמש קדום, והיא משתלהבת כבנות כנען קדומות.

ובלבו — בלב עוד הומה אשו (של הקיץ) ומה ונשמת ומקוננת את קינת התמוז...

אלוהים אדירים, ד"ר שייב, העריכה כפי הנראה אינה בסדר. או שמא נמצא דרך־דרש איזה הכשר גם לסטיות כגון־יות מסוכנות אלו, המשתחות להם „לכנופיית פורקי העול" הנ"ל על פניהם?

אכן לבנו, לבנו לאותה בת־עין חביבה, בת עין שנשבתה לבית מדרש יהודי.

י. ר.

הבוקר החדש

יריב עיטם

משרדי־מרגוע עולמי. מדרגות יורדות. „קבלת קהל מ־9 עד 12". „המפקח אינו פנוי". „פרטי הכנסת לזרים אסורה". אפלולית חדרי־המתנה. מרקקות צחורות שפת נתעבות. אורי סיגריות רמוסים. לבבים נהלאים. רגזנים. מוחים זיעת מצחם בכף אחת ומצניעים עיוות־ פגיה מדים. נעלים עבדה. הלכלוכי ריקם בתלתים שם עבר־לדלת. ונערות וניבול־פה ומיהודים הערים. השיש שלן.

קצין־משטרה בדרגת רב־סרן. שפם עבות ופיסת של שובע וקמטי שררה בגוויות חוטמו.

— מצטער, ובכבוד, אבל אין לנו עסק בזה. הדבר תלוי בשלטונות הצבאיים.

אי־פעם עבדו יחד במחצבות. — אי־פעם שבו חזר ב סותר האנגלים.

גבריאל משדל. הוא משווה לקולו נעימה של קוקטת „עזוב, יאדישין... סון־סוף יש לכם השפעה על מהלך החברים... ואתה יודע שאבו־חסיין זה היה ומשיך בטדר. הכנופאים אינמו להרוג אותו אם משאר בכפר אחרי כי בושה. והוא אחד הברות, וזה הכל".

הוא יודע — לאמיתו של דבר יודע הוא היטב — כי שווא כל השידולים, ובסתר לבו גם תוהה הוא מה לו ולמכשלה הזאת, אבל הוא מוסיף ואומר: „יהודה אתה צריך לעשות משהו".

הלז מרכיב רגל על רגל ומהנה:

— בן־אדם, אין פה שאלת של סנטימנטים.

ואחר — בהנמך־קול, בציפוף־גבות:

— ובתור חבר עלי לתת לך עצה: אל תדחוף את הראש לעניינים כאלה. לא כדאי.

וגבריאל קם ללכת.

ועמרם לוי, שהוא איש „בעל־השפעה" כיום הזה, מ־ציץ בשעונו בקוצר־רוח ונותן קולו בצחוק של בקי ר־גיל ומנוסה בהווית העולם:

— מצאת לך ענין לענות בו, גבריאל... קרייזה תעשה לך, חה־חה!

וגבריאל אף הוא מצטחק — ברפוי, כמתנצל:

— אתה מבין, יש פה שאלה של כבוד... חוב־של־כבוד. אני חייב לברנש הזה... בימי שפוט האנגלים הלא בביתו נסתרתי...

ועמרם לוי משפיל שמורותיו הכבדות ומבליע בת־חיוך של ביטול מגיעי:

— נסה אצל מרגלית. אתה זוכר אותו. הוא עכשו מ־מונה על המשטרה הצבאית באזור, נסה... תוכל לבוא בשמי אם אתה רוצה...

הסגן מיכאל מרגלית צועד אנה־ואנה בלשכתו, צעדו איתן ונכון. קומתו איתנה וגבוהה.

— מצדי הייתי מוכן לנהוג, כמו שאומרים, לפנים מ־שורת הדין. אבל זה לא פשוט, אתה יודע... הקול שופע בטחה, קול של בן־חיל, קול של מי שאתה יכול „לסמוך עליו:

— נראה מה אפשר לעשות. אינני אומר כן ואינני אר־מר לא אבל מה שאפשר לעשות — אעשה.

גבריאל מטלטל רגליו. דברים ריקים. דברי הבל. אבל מה שיכולת אתה לעשות עשית. לא כן?

נראה. נראה מה עוד אפשר לעשות.

בטרשה קופחת שמש אביב ורוח קלה מהלכת ובולו־ריות של ארגנים מתבדרות ברוח ונשים עמוסות־כדים־ על־ראש עולות מן המעיין.

במרפסת הקטנה חסרת הדפנות, אשר עם פתח הבית, בצד, יושבים גברים מספר על שרפרפים, והם מחרישים ומסיחים חליפות. מקטרנים שחורים, דהויים מעט, הם עוטים, וכפיות לבנות לראשיהם. מהם לובשים מכנסי תאקי ארוכים ומהם לובשים קומבאז ואחדים מהם מעש־ נים וכולם רוחם נמוכה עליהם. וספלוני הקפה שהורקו ערוכים על סס הנחושת שלא מורק זה־כמה וקומקום זי־ קפה המושחר לצדם, ותסיין הנער משתופף ונוטל את הסס להביאו החדרה.

עיסא מוצץ מסיגריתו ברהטו וקולו הצרוד, הגברי, ה־מעובה הוסך בדממה:

— לא יועיל, רבותי. להתביא אותם אין טעם. מצוא ימצאום ועל כל הכפר ייצא הכעס זתועלת לא תהיה.

יוניס עבדאללה, הקשיש והמכובד שבחבורה, מקנח חט־מו במטפחת ואומר:

— השאלה שאלה של מדיניות. הממשלה הזאת אינה מעונינת שיוספו לה מוסלמים, אבל מצד שני יש לה גם ענין להראות שהכפרים שהשליטו אתה מתחילה הו־אים בטוב. יש כאן חשבון. הם אינם טפשים, הללו. ויש בהם אנשים בעלי־כבוד גם־כן.

— יללה — זורק כאמל, שהוא בעל־תבלול ומהיר־חי־מה — ראינו אותם... לא פנינו למוכתר של הקומבאניה? לא בקשנו שישתדל, לפחות בשביל אבו־חוסיין? והתז־צאה? דברים בטלים, בן־אדם.

— לא תלוי בו. ידו קצרה, — משמיע יוניס בהשכל ובבחת.

— „ידו קצרה". מעשיות־בדים, — מלעיג כאמל. — אתה יודע מה רצונם, יודע אתה? הם רוצים להיפטר מ־אתנו, מכולנו. אתמול „מבריחים", היום „מסתננים", ומ־חר — כולנו בתור עד תראה, דחי...

דומיה. אחדים מפזלים עיניהם לצדדים.

— כתבת לחואג'ה גבריל? — שואל אחד גוץ ודק־ש־פם את אבו־חסיין.

— כן, השייך יוניס כתב לי את המכתב, ושלחנהו.

עיניו של אבו־חוסיין כבושות בקרקע והוא ממולל ב־אצבעותיו וכתפיו מרופות ושחוחות.

— ומה?

— צדיק אין תוצאה... אלוהים נדיב.

— חואג'ה גבריל איש טוב, — פוסק יוניס פסוקו ר־פניו מפיקות חשיבות דעתנית, מתונה — אדם בעל־כבוד· אדם בעל־ישר. נאמן.

— יללה, — מפריח כאמל בבוז, פושט אצבעותיו כ־תגרעה של ביטול.

**

האדמה מוכרה ואבנית. והלילה כחול וחמים. וגדול ורחב.

יללה, — אומרים החיילים, ועשרות אדם נגושים ד־פוקים מרחיבים את צעדיהם.

— יללה, נוסעים החיילים הישראלים, ועשרות אדם כפופים ונפחדים כולאים נשימתם.

— יללה, — ומרי־זעקה נכבש, וחמת־רצח נואשה נד־חסת למצולות חשכות.

עשרות אדם במעילים שחורים, בעבאות כהות נעולי מנעלים בלים, גושאי צרורות דלים ועטופים מטפחות זוהמות. עשרות אדם, גברים, קצת נערים, נשים מעט.

עשרות אדם יודעי יום ויודעי לילה, יודעי שמש ורוח וטל ומטר, יודעי אבן וסלע וטרש זרגב וקוץ, יודעי הר וכרכום־חול ויודעי בקעות־הים ויודעי ערוץ־ואוי־בין־ה־גים, יודעי זעה ויודעי שוק ויודעי מחרשה ומאכלת ויודעי כאב וחלי ואהבה ותשוקת חדעי ראשה ופוחדים ו־בללים ומשמה ואשוה.

אלוי פרשה מסוקטים. גידולי הר. גרוסי־שוש. בנים ו־חות־אב אין־תכלה.

בנים לאבות. בנים לבנים. בנים לורים.

בני הדורים האלה והכפר הזה והארץ הזאת.

— יללה...

ורגל התנגן באבן, רגל וילבב ברגל. אבן תיגעו אל רגל. אבן תידרדר אל אבן.

בשק וחיים טעון. נשק ותילים דורך. אצבע על שמורת והוק. כל ומע ומת. כוכבים יפיקו נוגה על הקוף ו־התמקלע.

**

עמוסה ישראלית קרומנית.

עומדים.

והאנשים מהליפים רוח כלשהי. עורכים אותם. פוקדים אותם.

איש לא נעדר. המנין שלם.

מכאן והלאה יתפרדו לקבוצות קטנות. שנים־שנים ושלושה־שלושה. הם מצווים להסתנן ולעבור אל השו־טה הכבוש בידי הלגיון העמוני. יעבור דומם כי בנפשם הוא. השטח רחב־ידים והקוה עליהם שיעברו. כמה ש־הצליחו לעבר את הקו שלנו כמה יעבורו את הקו של ההם.

ואם יגסה מי לשוב על עקביו אל עבר־מזה בלי רשות, ואשר שוב יימצא בכפר מרה תהיה אזוריתו. העין פקור־נה והנשק טען הדרוך.

זה הכל ועכשו — יללה.

„דרך צלוחה" מחייך הסגן מיכאל מרגלית ונוהם בינו לבין עצמו.

הוא מציץ בשעונו. המחוגים הזרחניים מורים ארבע.

— מאוחר, — הוא לוחש במורת־רוח. — הכל בגלל הירח המחורבן — שההעצל לשקוע.

— כן, — נענה אליהו, הוא אליהו המוכתר מן הקבוץ.

— השד יודע מה היינו צריכים להצטרף. הכל מסתדר מעצמו. פנטזיה, מה? ...צרות אנו מחפשים לנו!

אליהו מפטיר משהו. קולו מחייך אבל שרירי פניו לא יזוזו.

האנשים הנפזרים אובדים באפלה. קול צעדיהם נבלע בדממה ההררית הכבדה, דממה הררית של שעת־טרם־שחר.

שכחתי לאמר לך בכלל: גבריאל בא לנדנד לי... גב־ריאל הגיבור, אתה יודע... בנוגע לאחד הנדאוי. קאסם הנדאוי, כמדומה.

— כן, אני יודע, — לוחש אליהו המוכתר.

— יקח אותם השד... בוא נחזור, קר, לעזאזל... ברר־יקוד השד את כולם... סמל יעקובו!

— כן!

— סדר את הכיתה. אנו חוזרים. גמרנו.

— כן

— בוא, אליהו. כבר ארבע־ועשרים.

— כן, אה, אתה יודע — —

— מה, מה יש?

— לא־כלום. אתה יודע, משום־מה זה מזכיר את הס־רטים הללו על הגרמנים, חה־חה.

מיכאל מרגלית שותה ריגע ומביט בו בזעריף ומטית:

— אינני יודע אם אתה אומר זאת בהנאה או ברוגז.

ואליהו מכעכע קמעה ומפשיר:

— גם אני לא יודע.

הסגן מרגלית מושך בכתפיו:

— השד יקח אותם. יקח את כולם השד.

**

הארץ רעולה וזוממת והאדמה ערלה ואבנית והלילה גוהר למות והדממה קשובה ושואלת.

— אבי!

— אבי!

צעדיה בוטשת ושפתים חתומות מרה.

— אבי!

אבו־חוסיין קופא על עמדו ורחיפה תעבורהו, כצבי מודח.

— אבי! — לוחש הנער והוא יראה יראה גדולה.

ואבו־חוסיין ילבש גבורה ים רחמים ושחוק יגע יעלה על פניו ואת כפו השויה הוא מוליך על ראש בכורו ו־שניו מצהירות באופל:

— מה לך?

והנער נלחץ אל אביהו זאת ראשו יכבוש בחיק אביו לראשונה מזה שנים, אולי — והוא לואט:

— כבר עברנו, אבי?

— הנה עכשו אנו עוברים. עוד מעט ונשב שלום ונטח עייפת, בני?

— לא, לא חשוב.

— עוד מעט נגיע. עוד מעט ננוח.

—ונחזור לכפר?

— מי יודע... אלוהים יודע... אולי נחזור.

— צריך שנחזור לכפר, — לוחש הנער עקשנית.

— כן, צריך, ילדי,

ושתיקה. וידאב קשויה תוליך אצבעותיה על משי־עורף־בער. וציפת שלהי־ליל רעננה ועזה. ובת־רוח מאוו־שת.

— אולי נחזור עכשיו, אבי? אולי ננסה?

— חס ושלום, ילדי. לא עכשיו. אלוהים נדיב... בוא ונלכה. רק עד אחרי הגבעה. אשר מנגד. בוא.

**

פרץ־רעם־פתע חלחלה ונהם שגעון אין־שחר תזזית ולהב ותרבוכת אבן ותסקולת אבן טחינת רחיים נתז־מוח־עצם וצנפת גפיים ומחולת גפיים.

ערבלי עפר וגלגולי הדים ודממה

ודם:

—

הלילה היפה, הלילה הגווע — כמו נחש הכישו במפ־תיע וחתם פרפורי גסיסתו.

ובעמדת לגיונאים קדומנית ננערו רדומים בבעתה וצ־עקות והאחד מהם אף התאזר עוז וייר צרורות־צרורות מן המקלע, והמקום היה לחרדת אלוהים.

ורודות של שחר משתלחת באופק וחסיין ואבו־חוסיין רשושים ומרושעים ועצמותיהם הנה פזורות בשרשה ר־עיסת־בשר־ודם סביביהן והדם החם מחלחל ונמוג, מחל־חל ונספג בעפר האדמה הזאת, מחלחל ונגמע בקרב הא־דמה אשר מעפרה לוקחו אלה.

ועוף השמים יוליך את הקול ועוד־מעט וירד על הבשר והדם ועל זוגוגית העין ועל מוח העצם.

ובוקר חדש יעלה בפאתי מזרח.

מאי 1949

הדרך אל השורש

יוסף שמרו

הצייר יוסף שטרן, שתערוכת־בכורה מיצירותיו (רישומים בעיקרון) נפתחה בימים אלה בתל־אביב, הגיע לארץ בגיל שמונה־עש־רה מהונגריה, ושמונה שנים הוא יושב עמנו בזה.

הדברים הבאים, שהם כעין ודוי אישי, דומה שיש אתם גם מש־מעות חברתית מסויימת, וראה ראינו להביאם בעתוננו. הדברים נאמרי אגב שיחה והועלו על הכתב ע"י אחד מאנשי המערכת.

אמן מבני הארץ, הוא אדם מאושר מבחינה ידועה, יהיו אשר יהיו רמת כשרונו ושעור הצלחתו: מטור הוא מן הקרע בין מה שהוא מצייר לכאורה ל־בין מה שהוא מצייר באמת. ובכזה אני מקנא...

אינני מאמין שצייר היוצא „אל ה־שדה", ומצייר תמונת־נוף ממנו ובו, מצייר פשוט אותה פיסת־נוף שאליה נקלע באקראי, פחות או יותר, או ש־בחר בה במחשבה־ תחילה. לאמתו של דבר הרי התמונה כבר בשלה בו למ־פרע ואף בטרם ימשח משיחת־מכחול ראשונה על הבד כבר נושא הוא עמו את מזג־צבעיה.

בעצם הרי מילדותו, מעולם־הילדות שלו, הוא שואב ומעלה את ציוריו. גם כשהוא מצייר עצמים־של־ממש, אין הוא מצייר אלא מדמיונו. עדות ניצחת לכך — מרק שאגאל, למשל. כלום ב־עיני־הבשר שלו רואה הוא את עירתו ויהודיה — בפאריס?

אפשר שזוהי השקפה סובייקטיבית מדי. אכן, אני מחזיק בה מתוך שמב־שרי חזיתיה ומנטיוני הפקתיה.

*

הונגריה היתה ארץ לידתי וילדותי ובחרותי. גדלתי בכפר, בארץ הרים וכרמים, נהרות ויערות. הפשים ורע־נגים עברו ימי ילדותי ונעורי. לפי ש־משפחתי היתה „מתבוללת", לא ידע גבי חטוטרת של יהדות, והונגריה הי־תה לי מולדת ללא־הציצה־שבלב.

וחייכם, ארץ יפה ושמחה היתה זאת, וטוב היה לחיות בה. קל היה לחיות בה. הרי זו ארץ קלת־חיים גם קלת־דעת, גרגרנית, חושנית, עליזה, טרד־נית. היא לא נתנה לעולם סופר שיד־מה לרולאן, דרך־משל, קומפוזיטור שידמה לבטהובן או למוצ'ט. כנגד זאת העמידה אחד כפרנץ מולנאר בס־פרות, אחד כפרנץ להאר במוסיקה: קלילות אלגנטית, חדות, חיי־שעה, מנה גדושה של שטחיות נוחה לבריות. מחול־צ'רדאש, נגינות צוענים, גולאש ופפריקה, משהו סנטימנטאליות, וכרי־דשא אין־קץ — — —

ממולדתי זאת נעקרתי בשנתי הי"ח, ובספינה רעועה של „בלתי־לגאלים" התגלגלתי להופה של כנען. עקרתי לכאן משום שהונגריה העמידתני פת־אום על העובדה הביולוגית שיהודי הנני, וביחוד משום הרפתקנות־נער־רים; קצת גם משום דמיונות ציוניים נסערים. אף שמבחינה אמנותית עוד לא הייתי אז אפילו בגדר מתחיל, הנה מכמה וכמה בחינות אחרות דומה שה־ייתי בשל ומוגמר, כרובם של בחורים בגיל כזה.

הארץ הזאת — אף שעוררה בי תת־פעלות — נמצאה לי זרה בתכלית, הן בנופה האנושי הן בנופה הטבעי. בלב שלם התאויתי להתערות בה, להסתגל אליה. אכן, תחילה ברי היה לי שלא עם ארץ־ישראל באשר־היא שומה עלי לזהות עצמי אלא עם היהודי שבה, ועם היהודי בכללותו. בציור פניתי אפוא מיד אל הדוגמאות היהודיות הטובות, נכסי־צאן־הברזל של „בצל־אל הישן": הרמן שטרוק, חתוכי־העץ של שטיינהארט, ליליין, בודקו. העכול, יש להודות, קשה היה, אבל בכל מאדי בקשתי ללמוד אותם וללמוד מהם.

מקץ שנתים לשבתי בארץ התגל־גלתי אל „בצלאל החדש". אז העמידני מורי פתאום על כך שלא רק הללו עי־קר, ולא הם דוקא החשובים, וכי המ־בקש להיות צייר חובה עליו לפנות אל גדולי העבר מזה ואל פיקסו, קנ־דינסקי, פאול קליי ושכמותם מזה: ש־העיקר הוא מרחב הציור העולמי מזה וההתבוננות אל הקרוב והסובב שב־ארץ מזה.

נעניתי לו בנפש חפצה. בסופו של דבר לא באתי על סיפוקי. שנים עברו ואני הרגשתי כי כצייר ואף כאדם, נשארתי, על אף כל מאמצי הטובים, מרוחק מן הארץ הזאת וחייה — כמעט כשם שהייתי.

לימים התחלתי מצייר אילוסטרצ־יות לספרות־ילדים. נכנסתי למלאכה זו בהתלהבות, ונדמה לי ששיקעתי בה את מיטב מה שהיה אצור בי. הנה — אמרתי בלבי — אצייר בשביל יל־די הארץ, יהיה עלי לצייר מנשאי ה־ארץ, יהיה עלי למצות את אשר ספג־תי בכל־זאת, מתוכה, ביודעים ובלא יודעים.

הספר הראשון שהוזמנתי לתת לו ציורים היה — „מאגדות רוסיה"...

(סוף בעמוד הבא)

ת.ס. אליוט
תְּחִנָּה לְיוֹרְדֵי־יָם

תְּבִירָה, זְבוּלֵךְ נְשָׂא בְּרֹאשׁ מִפְרָץ,
שְׁאִי תְּפִלָּה עַל כָּל יוֹרְדֵי־יָם, עַל כָּל
מִי שֶׁעוֹסְקִים בְּדָגָה, וְעַל כָּל מִי
שֶׁבְּכָל סְחַר־צֶדֶק יִשְׁלְחוּ יָדָם
וְעַל אֲשֶׁר יַסִּיעוּם.

תְּנִי תְּחִנָּה גַּם לְמַעַן
נָשִׁים אֲשֶׁר רָאוּ בְּנֵיהֶן וּבַעֲלֵיהֶן
בְּהַפְלֵגָם, וְלֹא יָשׁוּבוּ:

אַתְּ בֵּת בְּנֵךְ אַתְּ.
מְלֶכֶת הַשָּׁמַיִם.

כֵּן הִתְפַּלְלִי עַל מִי שֶׁהָיוּ יוֹרְדֵי־יָם
הַתְּמוּ בְּחוֹל מַסָּעָם, בֵּין שִׁפְתֵי תְּהוֹם,
אֵי בְּאֹפֶל לֹעַ שׁוּב לֹא יָקִיאָם, אוֹ
אֵי אֲשֶׁר לֹא נִגִּיעַם צִלְצַל הַתָּמִיד
שֶׁל פַּעֲמוֹן מַעֲרִיב הַיָּם.

עברית: דָּוִד שָׁרָף

עמוס קינן

הדמשתה

ואזהרכך באו עוד ספרים מאגדות העמים.

ואחר, ספר של מעשיות־עם יהודיות.

גם מן ה„סבוב" הזה יצאתי בפחד־נפש.

כמוך לפרוץ המלחמה שלנו קרוב הייתי לקבל עלי את הגזר: אמרתי בלבי שאולי באמת צריכים לעבור שני דורות עד שתימצא כאן הזדהות בין היוצר וארצו. מבחינה מקצועית טהורה לא נתקלתי במכשולים גדולים, אבל הרגשת הערירות והתלישות הכה בי־דה. בדקתי את ציורי ושאלתי את עצמי: היש בהם אחד, לעזאזל, שלא יכול היה להיעשות בכל מקום שהוא ותחת השמש? — הרי זה סיכום עגום.

המלחמה נתנה לעבודתי אפיק חדש, אפיק שימושי מאד. ציירתי במשלטים, מן המשלטים, בשביל המשלטים. ריקשטים, קריקטורות, כרזות. גם ציורים „ממש". מצריפי הצבא וקטרקטיו, מן העמדות והקוים ומדרכי־המסע־והכבוש, מבתי־שעשועים ובתי־חוליו. טולטלתי ברחבי הארץ, מן הקצה אל הקצה. ומלוא ישותי חייתי את חייה בשעת־הגורל הגדולה שלה. היא נגלתה לי לראשונה. אל נופיה ואל אנשיה יש לי עתה זיקה של חויה, של זכרונות. עתה יש לי עבר בה.

מבקש הייתי לצייר את מה שהוא בחזקת „לחם". מצוות הייתי לצייר את מה שהוא בחזקת לחם, מבקש הייתי לעשות דברים שפגיעתם ישרה. דברים אלמנטריים, מובנים־מעצמם, דברים שיש בהם להרגין־לב מעט, להעלות חיוך על שפתים צרובות של בחורים. (הרי זה, כמדומה, משהו מעין מה שעשה חיים פיינר בפזמוניו. וחייכם, דברים חשובים עשה. הוא נתן כוח ברגלים עייפות...)

בסופה של תקופה זו, של קרוב לשנתים ימים, יש בי הרגשה שעומד אני ב„סוף ההתחלה" שלי. יש בי הרגשה שסרה מחיצת הזכוכית שביני לבין הארץ הזאת, ושעליתי על הדרך המוליכה אל שרשי הויתה.

•

אמרתי לאיש־שיחי שכל הדברים האלה אין בהם אלא ערך אישי ו„אינטימי", ומכל־מקום אנם חשובים עד כדי להביאם לפני חוג־קוראים כלשהו. אמר לי, לא לדרכך בלבד הם אופייניים ולא עליך בלבד הם באים ללמד.

ונעניתי לו.

א. עין

הַגִּבְעָה

גִּבְעָתֵנוּ אֲפֹרֶפֶת
רוּחַ לַהַט מְקֻדֵּים.
חָרָה יָמִים רַבִּים.
גַּם זֵיתִים עָלֶיהָ שָׁחוּ.

„בַּעַל, בַּעַל, אָב שָׁמַיִם!
הוֹי, רְאֵה נָא בָּעֳנְיֵנוּ.
מַה מְּפַת שָׁרָב אֲנִי.
הַב לִי זַרְמֵיךָ מַיִם!

קֹם הַבַּעַל בַּשָּׁמַיִם,
חֵץ שָׁלַח מַאֲשָׁפְתּוֹ,
הִתְבּוֹנֵן, דָּרַךְ קַשְׁתּוֹ,
וַיֹּרֶה בְּנֶבֶל מַיִם.

הַגִּבְעָה הוֹמָה, שׁוֹקֶקֶת
תַּחַת פֶּבֶד הַמָּטָר,
וּבְצַחֲרוּרִית חֵמָר
פְּלָגֶיהָ יִשְׁתַּלְחוּ.

גִּבְעָתֵנוּ — יְרַקְרֶקֶת!
מְגִיחִים צִיצִים בַּשֶּׁקֶט,
דֶּשֶׁא קָם בֵּין סְלָעֶיהָ,
זוֹהֲרִים זֵיתִים עָלֶיהָ.

ר ש ו ם

עֲקַלְתּוֹן שֶׁל רָחוֹב
בָּעֲרֶב חַם.
זֹרֵד מִן הַשּׁוּק לַפָּרָבָר.
אֶחָד שֶׁטֵּיֵל
כַּף רַגְלָהּ הִתְבּוֹנֵן וְרָשַׁם:

הָעֲרֶב חָם. שָׁמַיִם
מִתְפַּהֲים בְּפֶחָלִּים.
הַסַּיִם בָּרְחוֹב גּוֹמְרִים אֶת יוֹמָם.

בְּצִדֵּי הָאַסְפַלְט נִתְיַתְּמוּ
שְׁיָרֵי מַרְפֶּלֶת בְּשׁוּרָה.
שֶׁלֶשׁ שְׁמָלוֹת.
מָעִיל צָבָא
אַגַּדַּת בָּצָלִים עַל קִיר.
שְׁבִרְבְּרִי. שָׁה.
נָקוּשׁ בְּזֵיעוֹת בְּכַפָּפִים.
זָקֵן נָגַן.
עֲיֵפוּת בְּקִבְדָּה.

דּוֹקֵן עוֹמֵם לְאוֹר פָּנָס.
פְּלָפֶל חָם!
סִיעַת פְּעוּטִים קָרְצוּ אֶל בֵּיתָם.
שָׁאֲרוּ עַל מִדְרֶכֶת
אִשָּׁה
וְאָדָם.

עֲקַלְתּוֹן שֶׁל רָחוֹב
בָּעֲרֶב חַם.
אֶחָד רוֹבֵץ עָרִיר.
שְׁקִשּׁוּק עֲמוּם בְּקַעֲרִית.
פְּרִשָּׁה.

מלך ישראל הראשון

מלחמת השחרור של שאול העברי

מלחמת אבירים

פרשת שאול, מלוכתו ומלחמתו, היא פרשה גבורית. שאול הוא משכמו ומעלה גבוה מכל העם. גם איש נמרץ מאד. על כל פנים, פתחלת מלכותו, קודם שהיתה עליו רוח אלהים רעה, לשמע פניית העזרה מפי מלאכי יבש, להושיעם מכף עמון — והוא אז בא אחרי הבקר מן השדה — הוא קם על בקרו, מנתחו לגזתים, שולחו בכל גבול ישראל ומכריז: „אשר איננו יוצא — כה יעשה לבקרו" (שמו"א א' 4—7).

גם מותו מות אבירים. בנפול צבאו בגלבוע, והפלשתים שתו עליו סביב, הוא נופל על חרבו לבל יפול בידיהם חי (שמו"א ל"א).

וכשאול אביר החרב, היושב תחת האשל וחניתו בידו [שמו"א כ"ב 6], כן יהונתן בכורו, אביר הקשת, חביב העם. הוא שהכה את נציב פלשתים היושב בגבע [שמו"א י"ג 3—4], והוא ונערו נושא כליו הוא שפתח במערכת מכמש, מערכת המלחמה הראשונה בין שאול ופלשתים.

אבל, כמה תמצא ידם של שני גבורי מלחמה להכות, בכל גבורתם?

אך כשש מאות איש נותרו עם שאול בגבעת־בנימין בעלותו שמה מגלגל למערכה [שמו"א י"ג 15]. גם חרב וחנית לא היו בידי איש מן העם אשר את שאול ואת יונתן. רק למלך ולבנו נמצאו [שם, 22].

ובמחנה פלשתים היו רכב ופרשים. ועם „כחול אשר על שפת הים לרב". גם אימה גדולה נפלה על העם בהאסף הפלשתים להלחם עם ישראל, עד כי „עברים עברו את הירדן, ארץ גד וגלעד" מפחד האויב [שם, 7].

במה אפוא הכריע שאול במלחמה?

שלשת חילות שאול

הדברים מסופרים ברור. אין לנו אלא לקרוא.

יונתן בן שאול אמר לנערו נושא כליו, לכה ונעברה אל מצב פלשתים... ולאביו לא הגיד [שמו"א י"ד 1]. הדבר נודע לשאול אך בראות צופיו את החרדה אצל האויב, „במחנה, בשדה, ובכל העם. המצב והמשחית חרדו גם המה, ותרגז הארץ ותהי לחרדת אלהים" [שם 15].

והנה, אנו ממשיכים בקריאה, שאול מתמהמה מעט לפקוד את העם ולשאול באלהים. אבל ההמון [קול המהומה] אשר במחנה פלשתים הוקך הלוך ורב, ושאול וכל העם אתו [שש מאות איש] נזעקים ויבואו עד המלחמה — והנה היתה חרב איש בדעהו, מהומה גדולה מאד [שם, 19—21].

ברור: המלחמה הוקלקה בכל חומה עוד לפני שהגיעו עדיה שאול ואנשיו.

וגם פשר המהומה הגדולה מאד שפרצה במחנה פלשתים נאמר מפורש: היתה חרב איש ברעהו, כאמור. חרב איש ברעהו. אבל לא מחמת בלבול־דעת גדול למראה יונתן ונערו — לא חרב פלשתי בפלשתי.

הפלשתים, בני כפתור, כבשו להם בראשית המאה הי"ב לפנה"ס חמש ערים המאה הי"ב לפנה"ס חמש ערים בשפלת החוף, והשתלטו עליה ועל אנשיה. הם כשהם לעצמם מועטים היו. הם לא היו עם הארץ. בכל נשקם הטוב, תכסיסי מלחמתם וגבורתם האישית המטופחה, יכלו להיות רק אדונים בלבד. כשם ששלטונם נשען על נסיכי־משנה מאנשי המקום, כך מנה צבאם גדודים מבני הארץ. דוגמת דוד ואנשיו היושבים בצקלג — לכן היתה צקלג למלכי יהודה (שמוא, כ"ז 5—7) — ויוצאים בצבאו של אכיש מלך גת (שם, כ"ח 1—2) [שאר הסרנים עומדים על כך שאכיש ישיב את דוד אל מקומו, אשר הפקידו שם, לא מאשר **הוא מן העברים** כי אם בשל מלחמותיו בפלשתים בשעתו. עבד־שאול לשעבר חשוד בעיניהם שמא יבקש להתרצות אל אדוניו לש־עבר בראשי הפלשתים ויבגוד בהם בשעת המערכה. (שמו"א כ"ט 1—5)]. וגדודים אלה, גדודי בני הארץ המשמשים בצבא הפלשתים, להם היו גם חרב גם חנית וכל כלי מלחמה.

והנה, בשעת מערכת מכמש, „והעברים היו לפלשתים כאתמול שלשום, אשר עלו עמם במחנה סביב, וגם המה להיות עם ישראל אשר עם שאול ויונתן". (י"ד 21).

אחר כך, לאחר שניחתה המהלומה, „וכל איש ישראל המתחבאים בהר אפרים" (אותם שנחבאו תחלה במע־רות ובחוחים ובסלעים ובצריחים ובבורות — י"ג 6) שמעו כי נסו פלשתים וידבקו גם המה אחריהם במלחמה [י"ד 22]. גם אין ספק כי בעיקרו של דבר, זה היה התפקיד שנועד להם לנחבאים הללו בתכנית המלחמה מלכתחלה — לקצות באויב לאחר המהלומה הראשונה ולא לה־ניח לו לחזור ולייצב את שורותיו. שם נחבאו עוד לפני עלות שאול מן הגלגל לגבע, לערוך לקראת פלשתים הנאספים מכמש.

שש מאות האנשים שעלו עם שאול ויונתן לגבע, (י"ג 15), גדוד נבחר זה נועד להיות חיל המחץ.

אכן, עצם כבדה של המלחמה ניטל על הגיס השלישי של שאול, על הגיס החמישי שלו שבמחנה הפלשתים, על העברים אשר היו לפלשתים כאתמול שלשום, אשר עלו עמם במחנה סביב. לא סיסמה ריקה היתה סיסמת המלחמה נעמי **שהעביר שאול בארץ**, בהכות יונתן את נציב פלשתים אשר בגבע לפי פקודתו. שאול תקע בשופר בכל הארץ לאמור: ישמעו העברים! זו היתה סי־סמה ממשית מאד. גם יש להניח כי היה לה על מה שתסמוך, על עבודת תעמולה ממושכה וקשרי סתר.

בעיני הנכרים

מי היו העברים, שעליהם נמנו כמו־בן מאליו גם ישראל? בכללו של דבר הרי זה ברור. העברים היו העם דובר העברית, בן ארץ העברים, המתיחס על עבר אבי־שמו, וצאצאיו — עם ה־ארץ כולה. באגדת יוסף במצרים, דרך משל, ידוע יוסף בפי המצרים כ„איש עברי" (בראש' ל"ט 14) „עבד עברי" (שם ל"ט 17), „נער עברי" (שם מ' 12). גם הוא עצמו מעיד על עצמו ב־אזניהם „גנוב גונבתי מארץ העברים (שם מ' 15)".

ובעיני המצרים, כל יושבי ארץ הע־ברים אחד הם. גם מנהגיהם שוים. „לא יוכלון המצרים לאכול את העב־רים לחם, כי תועבה הוא למצרים". (בראש' מ"ג 32). את ישראל אין מצ־רים יודעים. על כל פנים לא כיחידה אתנית בפני עצמה.

כך גם באגדת פרעה של משה (שמות ה' ו' ד'). את ישראל — עבדיו לפי האגדה — מכיר פרעה, אבל כשמשה ואהרן באים אליו, בשם אלהי ישראל תגובתו של פרעה היא „מי יהוה כי אשמע בקולו." אין הוא משיב על ש־אלתם אף בשלילה, אלא לאחר שהם מסבירים לו כי באו אליו בשם אלהי העברים.

כך הוא הדבר גם באגדת יונה, היו־רד באניה נכרים לברוח תרשישה: עברי אנכי, הוא אומר (יונה א' 9). ל־גבי הנכרים לא בן גת־חפר הוא, לא בן שבט פלוני אף לא איש ישראל. ה־נכרי יודע רק את העברים.

אף יוסף בן מתתיהו הכהן, פלביוס, בבקשו להוכיח כי גדוד פלוני מחילו של ארתחשסתא הפרסי בא מירושלים, הוא מסתמך על כך ש„לשון צידונים בפיו" (ראה בהקדמת קדמוניות). מ־משׁ כ„לשון כנען" הנזכרת ביישעיהו (י"ט 18) באותן חמש ערים הנשבעות ליהוה במצרים.

והפלשתים, בנפול עליהם לפי המ־ספר פחד מחנה שמואל, אין זה פחדו של ישראל כי אם פחד העברים: „הת־חזקו והיו לאנשים פלשתים, פן תעב־דו לעברים כאשר עבדו הם לכם" (ש־מואל ד' 9).

אכן, אחת הדוגמאות המובהקות ב־יותר לדיוקו של המונח עברים, ולה־בחנה המדויקת בינו לבין הכנוי יש־ראל, נתונה לפנינו בפרשה הנדונה, פרשת מלחמתו של שאול בפלשתים (שמואל א', פרקי י"ג־י"ד).

חמש פעמים נזכר בפרשה זו המונח עברים. שתים מאלו, כמו בשאר הדוג־מאות, בפי נכרים, — הפלשתים. ב־ראות אנשי מצב פלשתים את יונתן בן מלך ישראל ואת נערו עולים מבין המעברות, אין הפלשתים חוקרים ל־דעת מה מעמדם של השנים הללו בק־רב אחיהם, אם מישראל הם או מזו־לתו. חיילים פשוטים הם, לא אנשי מודיעין כפי הנראה. בעיניהם אחת היא: „הנה עברים יוצאים מן החורים אשר התחבאו שם".

האזכרה השניה יש בה יתר עניין. כאן מוצגים הדברים משתי בחינותי־הם. מדוע אין חרב וחנית ביד כל העם אשר את שאול ואת יונתן, כי אם בי־די המלך ויורש העצר לבדם? „כי א־מרו פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית" ולכן — לכן ירדו כל ישראל אל הפלשתים ללטוש איש את מחרשתו וכו'. מה שמעניין את הפלשתים הוא שלא יה־יה חרש ונשק ברזל בידי העברים. מה שמעניין את ישראל הוא קודם כל זה, שעקב כך אין נשק ברזל בידי ישראל.

אבל ענין רב עוד יותר יש בשלש האז־כרות האחרות: „ישמעו העברים" (י"ג ד'), „ועברים עברו את הירדן" (י"ג 7), „והעברים היו לפלשתים כאתמול ש־לשום" (י"ד 21) — שלש אלו שכבר הזכרנוך, ובהן נתון הכנוי עברים לא בפי נכרים כי אם בפי המספר, מבחי־נתם של ישראל.

בעיני ישראל

אם פלשתים אין להם בכללו של דבר ענין רב בהבחנה זו, הנה מבחי־נת שאול ואנשיו יש בכך הבדל גדול. גם בהתנהגותם של האנשים יש הבדל. אנו חוזרים וקוראים: שאול מולך על ישראל. צבא הקבע שלו הם שלשת א־לפים מישראל. בשמוע ישראל כי הכה שאול את נציב פלשתים הם נצעקים אחריו הגלגל. ובעיניהם ישראל הם אשר נבאשו בפלשתים. ובישראל נאספים הללו להלחם. בעיניהם העיקר הוא, כ־אמור, שאין חרש בארץ ישראל (ארץ פירושו כאן תחום, ר"שות. אין היא כוללת את חבל פלשת, דרך משל), ושעל ישראל לרדת אל הפלשתים לל־טוש כל כלי ברזל. יונתן קורא אל נערו „עלה אחרי, כי נתנם יהוה ביד ישראל" (י"ד 12). וכל כיוצא בזה.

גם בנפול אימתו של מחנה פלשתים העולה על הארץ, יש כאמור הבדל ני־כר בין התנהגותם של עברים סתם. איש ישראל בראותו כי צר לו כי ניגש העם, התחבאו „במערות ובחוחים ו־בצריחים ובבורות" וכפי שראינו א־חר כך עתידים היו למלא תפקיד נכבד במלחמה, גם אין ספק כי במדה מכר־עת לשעה זו הוכנו. על כל פנים נמ־צאו בשעת צורך זו. אבל עברים סתם, הללו עברו את הירדן מחמת חפזת.

ישראל נצעקו אחרי שאול הגלגל. הם היו עם שאול ויונתן, ובהר אפרים סביב. אבל עברים היו גם במחנה פלי־שתים, כאתמול שלשום, גזידי צבא במחנות חמשת הסרנים, בני כפתור.

שאול הוא אפוא כאמור מלך ישראל, וצבא הקבע שלו הוא מישראל, מאותו גוף המתקומם על הפלשתים. אבל התקוממותו זו על הנכרי, לא מלחמת ישראל לבדו היא. לנגד עיניהם של שאול וישראל עומדים לא ישראל לב־דם כי אם העברים בכללם. הוא נלחם בשם כלל העברים, הוא נלחם למען כלל העברים, הוא נסמך על כוחם, על נשקם, על אירגוניהם של העברים כו־לם. תעמולת המרד שלו והקול הקורא להתקומם מכוונים אל כל העם: ישמעו העברים!

העם והארגון

כדי לשבר את האזון נוכל לנסות להרגם את התופעות ללשון העבר ה־סמוך לנו: לח"י, או אצ"ל, או פלמ"ח, או ההגנה, או תנועת־המרי — יבחר איש איש כנטיית לבו וכמיטב ידיעתו והערכתו — עושים פעולה, גם מפר־סמים קול־קורא, נגד הבריטים. חברי הארגון הקורא מוכנים. הם נחבאים במקומות סתר עד בוא שעת האפס. הם נחלצים לרחוב בהקראם. הכרוזים מכוונים אל כל העם („ישמעו העב־רים!").

ובבוא תגובת קלגסים בריטיים מש־תדלים אנשים מן הרחוב סתם להמלט מפגיעתם, להציל איש איש את נפשו („ועברים עברו את הירדן"):

ואחת הכוונות העיקריות של תעמו־לת העצמאות היא שבשעת צורך יהפ־כו העובדים בשירות השלטון הזר את כוחם נגד המשעבד („והעברים היו לפלשתים כאתמול שלשום... וגם המה להיות עם שאול ועם אנשיו").

הנסבות ופני הדברים שונים מאד. עיקרי הדברים עומדים בעינם. מלחמת שאול בפלשתים היתה מלחמת התקו־ממות של כלל העם המשעבד, של העברים.

כמעט יכולים אנו לומר: ישראל א־נו סוף סוף אלא ארגון עברי בנוסח הימים ההם. אחד הארגונים העבריים בימינו. לא לחנם אין משפט העבד ש־בפרשת משפטים דרך משל (שמות כ"א) מדבר על עבד ישראל. הוא מד־בר על חוק החרות לעבד עברי.

השאלה הפכה אפוא פנים. אין עלי־נו לשאול עוד מי היו העברים. זה היה כאמור עם הארץ, יושב ארץ ה־עברים, דובר העברית.

השאלה היא בעצם מי היו ישראל? מה היתה צורת הארגון? כיצד, לשם מה ומתוך מה קם? מי מן העברים נמנו עליו?

אבל, לפני שננסה להשיב על כך תשובה כוללת ראשונה, עלינו לדון במקורות שלפנינו.

כתבי הקודש

ספר המקרא כפי שהוא בידנו הריהו ספר כתבי הקודש של היהדות. הוא צורף ממגלות מגלות. מהן מאוחרות, כספרי עזרא ונחמיה למשל, מהן קדו־מות. מהן מעובדות מעיקרן.

ספר מלכים, למשל, חובר לפי מקו־רות קדומים שונים, על פי עקרונות מסויימים. לימים נמצא שאין הוא עשוי על טהרת האדקות, ועל פיו, בצרוף מגלות אחרות, חברו למשל את דברי הימים, שהם עשויים ביתר אדי־קות וצדקנות. שם למשל אין משה־עם דברים רבים על שאול — שאינו כידוע מבית דוד, כדרישת הקו ה־וישמי — ומלחמת דוד בבית שאול אינה נזכרת למעשה כלל. בעלי דברי־הימים מסתפקים בכך ששאול מת „במעלו אשר מעל באדוני", כי „לא דרש ביהוה וימיתנו, ויסב את המלו־כה לדוד בן ישי" (דבה"י א' י' 13—14).

לפי אותם עקרונות נאספו לספר גם פרקי השופטים. מהם אולי נכתבו כולם מחדש, בקצתם כמעט רק הוסיפו לס־פור המעשה הקדום פתיחה של מוסר־השכל: ויעשו בני ישראל הרע בעיני יהוה, וימכרם יהוה ביד צר. ויצעקו בני ישראל אל יהוה, ויקם להם מו־שיע. וחוזר חלילה.

המקומות הקדומים מהם היו מכוב־דים על המעתיקים והמעבדים. מהם היו נודעים בצבור וקשים אפוא לעיבוד, ויצאו ידי חובתם בפירוש ודרש. ומ־הם — פשוט לא עמדו על הנגוד שבי־ניהם לבין קו האדיקות היהודי, — בין משום שעדיין לא נתגבש קו זה כדי כך, ובין משום שכבר נתעקם עליהם מובנם של פסוק או פרשה כדי כך שלא עמדו על סתירות ביניהם לבין הקו. הבדיחה היהודית המפורסמת — כסוי ראש מן התורה, מניזז שנאמר „וילך אברהם". וכי יעלה בדעתך שה־יה אותו צדיק מהלך בגלוי ראש? — בדיחה זו אפשר לגרסה גם בתם לב. יש בה לסבר הרבה והרבה מן הפי־רושים המהלכים בתוכנו, והמקובלים עלינו, עד היום.

אכן, בשל קדמות המקורות, ובשל אותם עקומי פירושים שהועילו לשמור את נוסח המקורות כמו שהם, — יכו־לים אנו ללמוד מן המקרא הרבה.

אבל, עלינו לבדוק תחלה אחר ה־מסופר, האם משקף דבר פלוני את המציאות בפרק הזמן המסופר או אולי את ההשקפות והתפיסה של פרק זמן אחר ושונה. אחד מכללי הבדיקה ה־ראשונים, הפשוטים והברורים ביותר הוא מדת התאמתו של המסופר לקו הרשמי של היהדות.

אם אנו קוראים למשל כי בעפרה, עירו של גדעון, היה אפוד (שופטים ח' 27), יכולים אנו לסמוך על כך. הרי זה בנגוד לקו הרשמי. שום סופר יהודי לא היה בא לטפול עוון כזה על גדעון הגבור, המושיע. אבל, שא־פוד זה היה רע בעיני יהוה וכו' — פסוק זה אין אנו יכולים להסיק ממנו כי אמנם כך נראו הדברים בדורו. דבר זה, התואם כל כך עם מסורת היהדות, הריהו חשוד, מפוקפק. זאת יכול היה להוסיף, אף לפי תומו בלא כוונת שגוי מדעת, סופר מאוחר, לפי מיטב תפיסתו המאוחרת.

או למשל השם יבעל. שום סופר יהודי מאוחר לא היה בא לכנות שופט חשוב בישראל בשם אלילי כזה. יכו־לים אנו אפוא לסמוך על כך שמסורת שם זה היא קדומה, אמתית. מה שנוגע לפירוש השם — המכוון כנגד הבעל — הרי זה נמצא תואם למסורת הקו ה־רשמי, גם מנוגד למקובל לגבי שאר שמות בנוסח זה — דוגמת אשבעל בן יונתן (דבה"א ט' 39) ומפיבעל (שמו"ב ט' 6) או מריב בעל הוא מרי־בעל בן יונתן (דבה"א ט' 40), או מפיבעל בן שאול מפלגשו רצפה בת איה (שמו"ב כ"א 8) — ויש לנו אפוא יסוד שלם שלא לסמוך על קדמותו. או למשל, כנגד זה, העובדה שבני דוד כהנים היו (שמו"ב ח' 18) המנוגדת לקו האדיקות היהודית, אין ספק שיש לנו יסוד לסמוך עליה.

כך הדין בפרטים. כך הדין גם בקו הכולל. כך הוא הדין גם בפרשה הרש־מית על ישראל וגורלו, על שנים־עשר השבטים (האחים), הירידה מצ־רימה, הגאולה הנסית, כבוש הארץ וההשמדה־כביכול של כל תושביה עד אז (עיקר כנוייהם: הכנעני והאמורי, בשמואל ב' למשל, פרק כ"א 2, קרו־יים בשם אמורי גם הגבעונים, הידו־עים במקומות אחרים בשם החוי).

מלחמת השחרור של שאול

(סוף מעמוד 5)

שנשחו מחדש. וגם כאן נסמוך יותר על העובדות המסופרות ולא על פי־רושן לפי הקו, וגם כאן תחשבנה בעיני־נינו עובדות המסופרות לפי תומן, ובנגוד לקו, יותר מזולתן. אותן, על כל פנים, לא בדו, לא עבדו, לא נסחו מחדש.

נבדוק נא את העובדות.

מחנים הבירה

בעבר הירדן מזרח־השמש עשׂה מלך ישראל הראשון, שאול בן קיש איש־בנימין את מלחמתו לקריאת העזרה של יבש גל־עד (שמוא׳ י״א). ביבש נקבר הוא ובניו לאחר התבוסה (שם ל״א 8 — 13).

בעבר הירדן מזרח־השמש, במחנים הס־מוכה, קבע בנו אשבעל, עם אבנר דודו ושר־צבאו, את הבירה הזמנית, לאחר מות אביו במלחמה ושם הומלך (שמו״ב ב׳ 8־9). למחנים זו, בירתו הזמנית של בן שאול, נמלט לאחר זמן דוד המלך, יורש שאול, בקום עליו אבשלום בנו בראש העם, לקחת ממנו את המלוכה ואת נפשו (שמו״ב י״ז 24 — 29).

האם מקרה הם כל אלה?

בכור ישראל

מרכזו ועיקר כוחו של ישראל היה בא־רץ כנען, בעבר הירדן מערב־השמש.

אפרים, בכור בני יוסף בכור ישראל, רואה את עצמו ראש לשבטי עבר הירדן מזרחה לא פחות מאשר לשבטי עבר הירדן מערבה, והוא אף מעמיד על בכורתו. אהוד בן־הימיני מכהותו את עגלון תוקע בשופר בהרי אפרים (שופטים ג׳ 27). אף מלחמת ברק בן אבינועם, שכות מלחמה ראשי בה הם עשרת אלפי בני נפתלי וזבולון שלו, הנהגתה מהר אפרים (שופטי ד׳ 5). תולע בן פואה, השופט איש יששכר, יושב גם הוא בהר אפרים (שופטים י׳ 1). בגדעון אבי־העזרי בן מנשה רבים אכרים בחוקה על שנלחם במדין בלעדיהם. שלא על דע־תם כביכול, הוא רואה להשיבם בלשון רכה (שופטים ח׳ 1— —2).

שתי מסורות הן בידינו על פניה לעזרה מעבר הירדן מזרחה אל המערב. לא אך יושבי יבש פנו אל מערב־הירדן לעזרה. גם יפתח בשעתו פנה אל אפרים תחלה, להושיעו מכף עמון. ורק בראותו כי אין מושיע לו שם את נפשו בכפו וידו עמדה לו (שופטים י״ב 2— 3).

פליטי אפרים

אכן, איש אפרים אינו שועה להסבריו של יפתח. הם תובעים מגלעד משמעת. וטענתם החזקה: „פליטי אפרים אתם, גל־עד, בתוך אפרים בתוך מנשה (שם 4).

האם יש לראות בכך רק טענה ואחדות שבטים בראשותו של אפרים? ואולי טענה קדומה יותר, היסטורית: אין גלעד בנינו עובדות המסור

עֵבר החדשה או בית שלישי

ואנחנו משיבים: מלחמת מגן

כבודה של היהדות במקומה מונח ואין איש מעמנו, אומר להכריז עליה מלחמת תגרה. מלחמת מגן היא לנו. דווקא משום יחוד כוחה אין היהדות, בת הפזורה, יכולה להתישב עם גדר אומה. ודווקא משום יחוד ערכיה אין בה כדי לשמש קרקע יניקה והתפתחות לדור הצעיר, לגוי העברי העולה בה. דורשי ציון ומקדשי־שם, אף משיחי־שקר וקנאי דת, שלא לדבר על רדיפות וגירושים — מדרך הטבע הוא שאינם פורטים על נימי לבו ואין בהם כדי לעורר את כוח היוצר שבקרבו. לא לחנם היתה „ציונות" בפינו לכנוי גנאי לדברי מליצות וצביעות, כי באמת של בן הארץ מליצה היא ובגדר מליצות הם ערכיה הרוחניים, כשהוא נדרש לנהוג במליצותיה רציונות, אף יראת כבוד, אי אפשר שלא יצמחו בלבו צביעות ויחס של זלזול בערכי רוח בכלל צביעות.

אין אנו מבקשים כי אם הגדרה עצמית בלבד.

הגישה הציונית היא המלמדת לבוז למהגר החדש באשר לא בא לארץ קודם לכן. באשר השהה את עקירתו ככל שהשהה. הגישה הציונית היא המלמדת לזלזל במהגר שלא היה ציוני לפני הגירתו, ולהלכה אף במהגר ציוני רגיל (להוציא את העסקנים). שעשה באשר עשה שנים על שנים עד שהגר. גישתנו מלמדת אותנו לא לרחוץ בכך שום פחיתות ושום רעה. דרכו של אדם בכך.

סוף סוף, לא אנחנו, הציונות היא המתימרת לאסור מלחמה על קבוצי היהודים למושבותיהם. היא המתימרת לקעקע את ערכיהם, לערערם לתמורות והתפכחות נפש, לכבוש את הקהלות, לכוף עליהם נאמנות כפולה, להכשיר בעיניהם נאמנות זו. אנחנו אין לנו כל חלק באלה. גם אין אנו טבורים שגלי המהגרים שבאו לארץ, הגרו אליה מחמת ציונות, ולדעתנו לא הציונות היא שתניע אלינו גלי הגירה נוספים. היהודים, ככל האדם, אינם מהגרים בסופו של דבר כי אם לאנסם, כשבעצם אין להם ברירה טובה מזו, כשהקרקע נשמטת מתחת לרגליהם. ולא יוסיפו להגר גם להבא כי אם מכוח זה. לגביהם שום ציונות לא תעלה ולא תוריד.

הגדרה עצמית

מבחינתנו רשאים יהודי אמריקה וצרפת ובריה"מ מועצות וכל קהלות היהודים בכל מושבותיהם להמשיך במסורת הדורות, להוסיף ולטפח את ערכי היהדות, גם לנצרם מכל משמר. יחסנו אל המהגרים הדרושים למדינתנו, על רקע זה שלנו, הריהו תקין, פשוט, חפשי מכל תסביכי־העליה הכרוכים בציונות יחסנו אל היהדות לתפוצותיה — יחס כבוד של זרים.

אנו מתעוררים נגד היהדות רק שעה שהיא באה לכפות את ערכיה עלינו, להטיל עלינו את ערכי הפזורה שלה, לבולל את האומה הצעירה באבה, לא להניח לעברים הצעירים לעמוד על דעתם. רק על ההגדרה העצמית אנו נלחמים.

תורים — ואבות

ואלפים ואלפים וחמש מאות השנה של מסורת היהדות? איש מעמנו, ואיש מכם הקוראים, לא חי כזמן הרב הזה. משקע זכרונו האישי של שום אדם אינו מגיע למעלה משלשה דורות, ולכל היותר ארבעה דורות. כל מה שמעבר לזה איננו בתחום הוויה האישית, הוא בתחום ההוויה קבוצית. היהדות לצורותיה מחייבת רק את המחויבות עליה מבחינה קבוצית.

וקשר ביולוגי, כבוד הורים וקרבת משפחה, אין פירושם זהות לאומית.

אדוארד השביעי, מלך אנגליה, ויולם השני קיסר גרמניה, ניקולי השני הצאר הרוסי, היו כולם בני דודים. הם לא היו בני אומה אחת.

דה' ולירה האירי, יליד אמריקה ובן לאב ספרדי שנטש את אשתו האירית בהיות הילד בן שלש — לא בשל אמו האירית היה לאירי. עתיד היה להיות לספרדי אילו נשלח בעוללותו אל אחד מדודיו הספרדיים בארץ מולדת אביו. עתיד היה לגדול אמריקאי אילו הוסיפו אביו ואמו להיות יחדיו. אבל בהיותו בן שלש נשלח להתחנך בבית דודו האירי בדובלין, ארץ מולדת אמו. שם גדל והיה למה שהיה: אירי.

בשוויץ, בגרמניה ואף בקרב הברזים — באפריקה הדרומית — קיימים עד היום הזה צאצאי ההוגנוטים הצרפתים שגלו מארצם. ושוב אין צאצאים אלה צרפתים כלל ועיקר. בארצות מסוימות מהגרים כאמריקה וכצרפת לא יקר הוא לראות בן להורים בני אומה אחרת. אבל הבן, לא על ארץ מוצא הוריו הוא מתיחס כי אם על ארץ הגירתם. גם ההורים אינם מצרים על כך בעיקרו של דבר. יותר מזה: לא אחת לשם כך מהגרים ההורים, כדי לגדל את בניהם בחזק הארץ והאומה אשר אז.

לאומיות ועדה

דברים פשוטים הם אלה, גם ידועים. רק היהודים מבקשים להוציא את עצמם מן הכלל. וכדין — דין עדה. קשרי משפחה יסוד מוסד הם בקרב עדה, בסופו של חשבון גם אין הלאומיות קובעת. הרברט סמואל היהודי ראשי להיות אנגלי וליאון בלום צרפתי ומרגנאו וברוך פרוסקאור אמריקאים, עמדם בלוי רשאי אף לכפור ביהדותה של מדינת ישראל. הדבר יכול לצער יהודים בעלי השקפות אחרות. הגדרת היהדות אינה מניחה מקום לפסול את יהדותם.

יכול אדם לכבד את הורין. אין זה מחייבו להזדהות עם הויתם הקבוצית ולהמשיכה. טשטוש גדרי המושגים הקבוצייים — משפחה, עם, עדה, אומה במסגרת היהדות, — אין לו תוקף אלא לגבי מי שמקבל עליו את דינו של טשטוש זה.

שנה 2000

ואנחנו משיבים:

אפילו הקרן הקיימת שהנחלתה מבקשת לעשותה יסוד מוסד בחנוך באר, גם היא בת קרוב לחמשים שנה. אבל גם הקרן הותיקה הזאת תרף כל חסידיה, פקידיה ועסקניה גם יחד, לא עלה בידה להיות כי אם גון־לואי קל בחנוכנו, במערכת הערכים הרוחניים שעליהם מבקשים לגדלנו.

ערכי היסוד בחנוכנו, אלה אינם מן ההוה החי. הספרות שעליה מגדלים אותנו היא בעיקרה מן ההוי היהודי בתחום המושב של מזרח אירופה, במקעקע את ערכיהם, לעוררם לתמורות ומהפכות נפש, לכבוש את הקהלות, לכוף עליהם נאמנות כפולה, להכשיר בעיניהם נאמנות זו. אנחנו אין לנו כל חלק באלה. גם אין אנו טבורים שגלי המהגרים שבאו לארץ, הגרו אליה מחמת ציונות, ולדעתנו לא הציונות היא שתניע אלינו גלי הגירה נוספים. היהודים, ככל האדם, אינם מהגרים בסופו של דבר כי אם לאנסם, כשבעצם אין להם ברירה טובה מזו, כשהקרקע נשמטת מתחת לרגליהם. הוא בתחום ההוויה קבוצית. נראה כבוד, אי אפשר שלא יצמחו בלבו צביעות ויחס של זלזול בערכי רוח בכלל צביעות.

אין אנו מבקשים כי אם הגדרה עצמית בלבד.

הגישה הציונית היא המלמדת לבוז למהגר החדש באשר לא בא לארץ קודם לכן. באשר השהה את עקירתו ככל שהשהה. הגישה הציונית היא המלמדת לזלזל במהגר שלא היה ציוני לפני הגירתו, ולהלכה אף במהגר ציוני רגיל (להוציא את העסקנים). שעשה באשר עשה שנים על שנים עד שהגר. גישתנו מלמדת אותנו לא לרחוץ בכך שום פחיתות ושום רעה. דרכו של אדם בכך.

סוף סוף, לא אנחנו, הציונות היא המתימרת לאסור מלחמה על קבוצי היהודים למושבותיהם. היא המתימרת לקעקע את ערכיהם, לערערם לתמורות ומהפכות נפש, לכבוש את הקהלות, לכוף עליהם נאמנות כפולה, להכשיר בעיניהם נאמנות זו. אנחנו אין לנו כל חלק באלה. גם אין אנו טבורים שגלי המהגרים שבאו לארץ, הגרו אליה מחמת ציונות, ולדעתנו לא הציונות היא שתניע אלינו גלי הגירה נוספים. היהודים, ככל האדם, אינם מהגרים בסופו של דבר כי אם לאנסם, כשבעצם אין להם ברירה טובה מזו, כשהקרקע נשמטת מתחת לרגליהם. ולא יוסיפו להגר גם להבא כי אם מכוח זה. לגביהם שום ציונות לא תעלה ולא תוריד.

הגדרה עצמית

מבחינתנו רשאים יהודי אמריקה וצרפת ובריה"מ מועצות וכל קהלות היהודים בכל מושבותיהם להמשיך במסורת הדורות, להוסיף ולטפח את ערכי היהדות, גם לנצרם מכל משמר. יחסנו אל המהגרים הדרושים למדינתנו, על רקע זה שלנו, הריהו תקין, פשוט, חפשי מכל תסביכי־העליה הכרוכים בציונות יחסנו אל היהדות לתפוצותיה — יחס כבוד של זרים.

אנו מתעוררים נגד היהדות רק שעה שהיא באה לכפות את ערכיה עלינו, להטיל עלינו את ערכי הפזורה שלה, לבולל את האומה הצעירה באבה, לא להניח לעברים הצעירים לעמוד על דעתם. רק על ההגדרה העצמית אנו נלחמים.

תורים — ואבות

ואלפים ואלפים וחמש מאות השנה של מסורת היהדות? איש מעמנו, ואיש מכם הקוראים, לא חי כזמן הרב הזה. משקע זכרונו האישי של שום אדם אינו מגיע למעלה משלשה דורות, ולכל היותר ארבעה דורות. כל מה שמעבר לזה איננו בתחום הוויה האישית, הוא בתחום ההוויה קבוצית. היהדות לצורותיה מחייבת רק את המחויבות עליה מבחינה קבוצית.

וקשר ביולוגי, כבוד הורים וקרבת משפחה, אין פירושם זהות לאומית.

אדוארד השביעי, מלך אנגליה, ויולם השני קיסר גרמניה, ניקולי השני הצאר הרוסי, היו כולם בני דודים. הם לא היו בני אומה אחת.

דה' ולירה האירי, יליד אמריקה ובן לאב ספרדי שנטש את אשתו האירית בהיות הילד בן שלש — לא בשל אמו האירית היה לאירי. עתיד היה להיות לספרדי אילו נשלח בעוללותו אל אחד מדודיו הספרדיים בארץ מולדת אביו. עתיד היה לגדול אמריקאי אילו הוסיפו אביו ואמו להיות יחדיו. אבל בהיותו בן שלש נשלח להתחנך בבית דודו האירי בדובלין, ארץ מולדת אמו. שם גדל והיה למה שהיה: אירי.

בשוויץ, בגרמניה ואף בקרב הברזים — באפריקה הדרומית — קיימים עד היום הזה צאצאי ההוגנוטים הצרפתים שגלו מארצם. ושוב אין צאצאים אלה צרפתים כלל ועיקר. בארצות מסוימות מהגרים כאמריקה וכצרפת לא יקר הוא לראות בן להורים בני אומה אחרת. אבל הבן, לא על ארץ מוצא הוריו הוא מתיחס כי אם על ארץ הגירתם. גם ההורים אינם מצרים על כך בעיקרו של דבר. יותר מזה: לא אחת לשם כך מהגרים ההורים, כדי לגדל את בניהם בחזק הארץ והאומה אשר אז.

לאומיות ועדה

דברים פשוטים הם אלה, גם ידועים. רק היהודים מבקשים להוציא את עצמם מן הכלל. וכדין — דין עדה. קשרי משפחה יסוד מוסד הם בקרב עדה, בסופו של חשבון גם אין הלאומיות קובעת. הרברט סמואל היהודי ראשי להיות אנגלי וליאון בלום צרפתי ומרגנאו וברוך פרוסקאור אמריקאים, עמדם בלוי רשאי אף לכפור ביהדותה של מדינת ישראל. הדבר יכול לצער יהודים בעלי השקפות אחרות. הגדרת היהדות אינה מניחה מקום לפסול את יהדותם.

יכול אדם לכבד את הורין. אין זה מחייבו להזדהות עם הויתם הקבוצית ולהמשיכה. טשטוש גדרי המושגים הקבוצייים — משפחה, עם, עדה, אומה במסגרת היהדות, — אין לו תוקף אלא לגבי מי שמקבל עליו את דינו של טשטוש זה.

שנה 2000

ואנחנו משיבים:

אפילו הקרן הקיימת שהנחלתה מבקשת לעשותה יסוד מוסד בחנוך באר, גם היא בת קרוב לחמשים שנה. אבל גם הקרן הותיקה הזאת תרף כל חסידיה, פקידיה ועסקניה גם יחד, לא עלה בידה להיות כי אם גון־לואי קל בחנוכנו, במערכת הערכים הרוחניים שעליהם מבקשים לגדלנו.

ערכי היסוד בחנוכנו, אלה אינם מן ההוה החי. הספרות שעליה מגדלים אותנו היא בעיקרה מן ההוי היהודי בתחום המושב של מזרח אירופה, במקעקע את ערכיהם, לעוררם לתמורות ומהפכות נפש, לכבוש את הקהלות, לכוף עליהם נאמנות כפולה, להכשיר בעיניהם נאמנות זו. אנחנו אין לנו כל חלק באלה, אף אין אנו טבורים שגלי המהגרים שבאו לארץ, הגרו אליה מחמת ציונות, ולדעתנו לא הציונות היא שתניע אלינו גלי הגירה נוספים. היהודים, ככל האדם, אינם מהגרים בסופו של דבר כי אם לאנסם, כשבעצם אין להם ברירה טובה מזו, כשהקרקע נשמטת מתחת לרגליהם. ולא יוסיפו להגר גם להבא כי אם מכוח זה. לגביהם שום ציונות לא תעלה ולא תוריד.

הגדרה עצמית

מבחינתנו רשאים יהודי אמריקה וצרפת ובריה"מ מועצות וכל קהלות היהודים בכל מושבותיהם להמשיך במסורת הדורות, להוסיף ולטפח את ערכי היהדות, גם לנצרם מכל משמר. יחסנו אל המהגרים הדרושים למדינתנו, על רקע זה שלנו, הריהו תקין, פשוט, חפשי מכל תסביכי־העליה הכרוכים בציונות יחסנו אל היהדות לתפוצותיה — יחס כבוד של זרים.

אנו מתעוררים נגד היהדות רק שעה שהיא באה לכפות את ערכיה עלינו, להטיל עלינו את ערכי הפזורה שלה, לבולל את האומה הצעירה באבה, לא להניח לעברים הצעירים לעמוד על דעתם. רק על ההגדרה העצמית אנו נלחמים.

תורים — ואבות

ואלפים ואלפים וחמש מאות השנה של מסורת היהדות? איש מעמנו, ואיש מכם הקוראים, לא חי כזמן הרב הזה. משקע זכרונו האישי של שום אדם אינו מגיע למעלה משלשה דורות, ולכל היותר ארבעה דורות. כל מה שמעבר לזה איננו בתחום הוויה האישית, הוא בתחום ההוויה קבוצית. היהדות לצורותיה מחייבת רק את המחויבות עליה מבחינה קבוצית.

וקשר ביולוגי, כבוד הורים וקרבת משפחה, אין פירושם זהות לאומית.

אדוארד השביעי, מלך אנגליה, ויולם השני קיסר גרמניה, ניקולי השני הצאר הרוסי, היו כולם בני דודים. הם לא היו בני אומה אחת.

דה' ולירה האירי, יליד אמריקה ובן לאב ספרדי שנטש את אשתו האירית בהיות הילד בן שלש — לא בשל אמו האירית היה לאירי. עתיד היה להיות לספרדי אילו נשלח בעוללותו אל אחד מדודיו הספרדיים בארץ מולדת אביו. עתיד היה לגדול אמריקאי אילו הוסיפו אביו ואמו להיות יחדיו. אבל בהיותו בן שלש נשלח להתחנך בבית דודו האירי בדובלין, ארץ מולדת אמו. שם גדל והיה למה שהיה: אירי.

בשוויץ, בגרמניה ואף בקרב הברזים — באפריקה הדרומית — קיימים עד היום הזה צאצאי ההוגנוטים הצרפתים שגלו מארצם. ושוב אין צאצאים אלה צרפתים כלל ועיקר. בארצות מסוימות מהגרים כאמריקה וכצרפת לא יקר הוא לראות בן להורים בני אומה אחרת. אבל הבן, לא על ארץ מוצא הוריו הוא מתיחס כי אם על ארץ הגירתם. גם ההורים אינם מצרים על כך בעיקרו של דבר. יותר מזה: לא אחת לשם כך מהגרים ההורים, כדי לגדל את בניהם בחזק הארץ והאומה אשר אז.

לאומיות ועדה

דברים פשוטים הם אלה, גם ידועים. רק היהודים מבקשים להוציא את עצמם מן הכלל. וכדין — דין עדה. קשרי משפחה יסוד מוסד הם בקרב עדה, בסופו של חשבון גם אין הלאומיות קובעת. הרברט סמואל היהודי ראשי להיות אנגלי וליאון בלום צרפתי ומרגנאו וברוך פרוסקאור אמריקאים, עמדם בלוי רשאי אף לכפור ביהדותה של מדינת ישראל. הדבר יכול לצער יהודים בעלי השקפות אחרות. הגדרת היהדות אינה מניחה מקום לפסול את יהדותם.

יכול אדם לכבד את הורין. אין זה מחייבו להזדהות עם הויתם הקבוצית ולהמשיכה. טשטוש גדרי המושגים הקבוצייים — משפחה, עם, עדה, אומה במסגרת היהדות, — אין לו תוקף אלא לגבי מי שמקבל עליו את דינו של טשטוש זה.

שנה 2000

ואנחנו משיבים:

אפילו הקרן הקיימת שהנחלתה מבקשת לעשותה יסוד מוסד בחנוך באר, גם היא בת קרוב לחמשים שנה. אבל גם הקרן הותיקה הזאת תרף כל חסידיה, פקידיה ועסקניה גם יחד, לא עלה בידה להיות כי אם גון־לואי קל בחנוכנו, במערכת הערכים הרוחניים שעליהם מבקשים לגדלנו.

ערכי היסוד בחנוכנו, אלה אינם מן ההוה החי. הספרות שעליה מגדלים אותנו היא בעיקרה מן ההוי היהודי בתחום המושב של מזרח אירופה, במקעקע את ערכיהם, לעוררם לתמורות ומהפכות נפש, לכבוש את הקהלות, לכוף עליהם נאמנות כפולה, להכשיר בעיניהם נאמנות זו. אנחנו אין לנו כל חלק באלה. גם

שעה קלה עם ספרות אומה חדשה

מתוך „קורותיו של סיפור"

תכונת זכרוני מצטיינת, סבור אני, בשיעור שלמעלה מהרגיל, בעזרו התרשמויות החושים, בכוחן לעורר ולהחזיר את ריחותיהם, קולותיהם, גוניהם, ותמושתם של דברים בחיות מוחשית. והנה זכרוני פועל היה לילה ויום, באורח שבחחילה לא יכולתי לעצור בו אף לא למשול בו, ואשר המה לא־שאול בגאון תהלוכה להבת, כעברו בנפשי, במיליון ה־צורות והמהויות אשר לחיים אשר עזבתי, אשר היו שלי, אמריקה. יושם הייתי, דרך משל, על מר־פסגו של בית־קפה וצופה בהבוהב החיים ושקיקתם נכח באוני־ד־י־ל־אופקה ופתאום זוכר הייתי את מעקה הברזל שלאורך רציף־העץ באשלנטיק־סיטי, ועיני תראינה אותו כהרף־עין. כמו שהוא, את צנור הברזל הכבד; את מראהו הגלמי, המגולוון, את הדרך שתר־בר בה פרקיו יחדיו. כל זה היה ומוחשי היה כדי־כך שיכלתי לחוש את ידי עליו ולדעת את מדותיו על־דיוקן, את שעורו ומשקלו ותב־ניתו. ופתאום משיג הייתי כי מעולם לא ראיתי מעקה דומה לו באירופה. והדבר הזה, שכל־כולו מציאות יומיומית, נגלה היה לי פתאום מלוא הפליאה בה אנו מג־לים דבר שרואים היינו אותו כל ימינו ועם זאת לא ידעונהו עד כה. או יש אשר יהיה זה גשר, מראה גשר־ברזל נושן על פני נהר מנ־הרות אמריקה, הקול אשר תתן הרכבת כעברה על פניו: מר־את הגדות הרפרושות: השטף המתון, המעובה, הצהוב אשר לנ־דר אמריקאי; סירה נושנה ופחוסת־קרקעית, מלאה מים עד חציה, תקועה בגדה הרפושה; או יש והיה זה, גלמוד ונגהה מכל הקולות אשר אדע, קול קרון־חלב בהכנסו לרחוב אמריקאי עם אפ־רוריות ראשונה של בוקר, תפוף הפרסה המתון והגלמוד ברחוב, נקשוש של בקבוקים, קשקוש הפת־אום של כד חלב נושן וחבוט, פסיעותיו המהירות והנחפזות של החלבן, ושוב נקשוש של בקבוקים, מלה חרישית אמודה אל סוסו, ואחר — הימוג הפרסה הבדולח, המתונה, התופפת בדממה, ואחר שלוה ומרת צפור עולה ברחוב שוב. או יש ותהיה זו סוכת עץ קטנה מרחק שני מילים חוצה לעיר מולדתי מקום שהבריות מס־תינים לחשפלית, ושוב אראה גם אמוש את עין החלודה העמומה אשר לצבע הירוק הנושן ואראה גם אמוש את כל ראשי־התיבות אשר נחרתו באולרים על גבי הל־וחות והספסלים בסוכה פנימה, והריחותי את הריח החמים והש־רוב שכה שרפי הוא וכה מרטיט וכה טעון הוא ריגשה מוזרה ואין־שם שבשמחה לא־נודעת, גבואה באה, ואשמע בהעצר החשמלית, רגע הדממה המהורהרה, המגום־נמת; פעימה חמה והזמזום המ־גומגם בשעה שלש; ריחם של דשא ותלתן מתוק וחם; ואחרי־כן ההרגשה הפתאומית של העדר, גלמידות ופרדה משנסעה־לה הקר־שמלית ואין מאום כי אם שוב הפעימה החמה והזמזום המנומנם בשעה שלש.

או יש והיה זה רחוב אמריקאי על כל אלף סגנוני הבנין הכעורים המשמשים בו בערבוביה. היה זה רחוב מונטגיו או רחוב פולטון בברוקלין, או הרחוב האחד־עשר בניו־יורק, או שאר רחובות שגרתי בהם; ופתאם רואה הייתי את הפס המשמים והפרא של הבנין הגבוה לאורך רחוב פולטון, ואיך האור נוהר־עובר בקרני חרג רסוקות, וזכור זכרתי את עין החלודה הגר־שנה, המדהמת, זו עין־החלודה שאין־פשלה החודרת ובאה בדב־רים כה רבים פה באמריקה. וגם זה היה כדבר־מה אשר ראיתיו מיליון פעם וחייתי עמו כל ימי.

* * *

— מדבר אני כדרך שנסיתי לד־בר מראשית עד אחרית בלשון הממש שבפועל־החוויה של האמן, שבסבע גוף המשימה אשר לפניו. דומה עלי כי משימה היא זו אשר מדות גופה כבירות וקשות הן כאן יותר מבכל אומה אחרת על אדמות. לא זו בלבד שבתרבויות אירופה והמזרח אין האמן האמ־ריקאי יכול למצוא כל מופת, כל דפוס תבנית, כל רקמת מסורת אשר יהיה בה כדי לתת ליצירתו שלן את התוקף והאמת שהיא זקוקה להם. לא זו בלבד ששומה עליו לברוא אי־כך מסורת חדשה לעצמו, שאובה מחייו שלו ומאדיר־שטחם־ואופים של החיים האמרי־קאיים, בנין כתכניתה שלו; לא זו בלבד שנצבות לפניו הבעיות האלו; גדולה מזו, עמלה של מערכת־בטר שלמה וכלילה, גילוי עולם מלא ולשון שלמה, היא המ־שימה אשר לפניו.

תומס וולף

עבר החדשה

(המשך)

המשענת היהודית

אבל מסגרתה הרוחנית של היהדות והמסגרות הארגוניות השונות של הציונות, לא הניחו מקום מ־עולם להתפשטותה של גישה כזו, אף הפריעו גם השהו ימים רבים את גבו־שה הרעיוני. אף האיבה הטבעית של בן הארץ אל השליח הזר והרגשת ה־חירות הטבעית נכבשו בערוצים של מסלולי מחשבה יהודיים ומנהיגויות י־החדיות; נכבשו לראיה היהודית של ח־בל הירדן במסגרתו של עולם ערבאי, ונתגלו בפועל בקו של טיהור עדתי של הארץ מכל יסוד לא־יהודי באשר הוא לא יהודי. מה גדול הוא המחיר, מה ארוכות הן שנות השעבוד, מה רב הוא המעות לעתיד, ששלמנו במחיר כספי־צדקה יהודית ושתדלנויות יהו־דיות להמתיק במקצת רוע גזירות של שליט זר, משך עשרות בשנים.

עזרת החוץ

הכבוד לזכרם של כל אלה שנפלו ב־מלחמת העמידה של הישוב העברי ו־מדינת ישראל ולכל אלה שנתנו מכר־תם למלחמה. ישובי הארץ, מגרסי חרץ מתנדבי חרץ, כל אחד מאלה תרם את תרומתו; תרומה יקרה בכסף ובכלי מל־חמה הרימו גם יהודים מיושבי הארצות השונות. בכובד המחץ הראשון נשאו כמובן בראש ובראשונה היחידות הרא־שונות של בני הארץ — ופרט לכללו של הישוב העברי אין שום חלק מן ה־גורמים הנזכרים שאפשר יהיה לומר עליו כי בלעדיו לא היה הנצחון קם לנו, אבל אין שום טעם לטשטש את חשיבות ההשתתפות של היהדויות ה־שונות במלחמתנו, כפי שנוטים לעשות לא מעטים, בין מתוך קנאה יתרה לא־רץ ובין מתוך קנאה יתרה לחטיבות צבאיות מסרמות.

שאלה אחרת לגמרי היא השאלה מה הזקיקנו זיקה רבה כל כך לעזרת חוץ?

„התכונה" הציונית

את התשובה על כך גילה ראש הממ־שלת עצמו: ערב המלחמה נמצאנו בל־תי מוכנים לגמרי: 2500 אנשי פל"מח, 5000 אנשי חי"ש — אלה היו בפועל כל הכוח המוכן עמנו. סטנים וכיוצא בהם — זה היה כל נשקנו. רובים לא היו לנו בשום מדה הראויה לשמה.

מדוע? על כך כבר השיב העתון ה־צבאי „מערכות": עד חדשים ימים ל־פני הפלישה הצבאית הערבאית היו הבצורים שלנו מכוונים נגד כנופות בלבד. ועד ערב הכרזת המדינה ממש היו הדעות בסוכנות שקולות: להכריז על הקמת המדינה או לאו.

טנקים תותחים, מטוסים — את אלה אי אפשר היה להכין במחתרת. רובים אפשר היה להכין. טייסים אפשר היה לאמן. קרוב לחדאי שבחי"ל אפשר היה להכין אפילו מחסני נשק כבד מעדפי המלחמה גם שנה לפני המלחמה, אילו נתנו הנותנים את דעתם על כך (ובכך היו תוסכים מליונים יקרים). אבל שום סיבה ענינית שבעולם לא מנעה בעד כך שפלוגות פלמ"ח תמנינה 10000 איש וגדודי חי"ש 20.000, ושבידם של אלה יהיו רובים. הישוב העברי כשהוא לעצמו היה בכוחו להכריע במלחמה. אף גם הכרעה מהירה יותר, ובפחות קר־בנות כבדים בנפש העברים הצעירים.

רק פצוי

יש להלוק כבד לזכרם של כל יהודי חרץ ששפכו את דמם על מזבח מדינת ישראל; ללחוץ כל יד יהודית שניתנה למלחמתנו וישא תודה כל ציוני שהוצאו סיף מפרוטותיו על המליונים שהוצאו נה. אנשי צבא ילחמו, קנאים יתמרדו חולמים יחלמו, — אבל מה שאינו כו־רח־קיום לקבוץ אדם, סופו שיושלך ה־ימה בשעת סערה.

היהדות לא ידעה לשמור על מדינתה הראשונה, — והאריכה ימים רבים אף ידעה תקופות גדולות בלעדיה. אין ס־בה מדוע לא תוכל לראות אפשרות ל־המשך קיומה גם במקרה של חורבן נו־סף. מה ממנה יהלום? החורבן במהותה ובמסורתה של היהדות הוא.

עבר החדשה או בית־שלישי?

זוהי הבחירה.

והבחירה בידינו.

חנן גכל

הבחירה

יכולה לקום בזה עבר החדשה. אומה צעירה, חזקה, גדולה, גואלת מולדתה, ארץ הפרח, יד ביד עם כלל יושביה; מביאה בשורת חרות, קדמה, היאלמות לכבולי העדות, לעשוקי הפיאודליות, לנדכאי הערבאות. לתת מקלט התע־רות למיליונים רבים של עקורים ונידי־חים שאבדה מהם תקות עתיד בארצי־תיהם. לרבבות שוחרי חדש וראשית; שצר להם המקום בארצות ישנות. זו־הי האומה העברית החדשה. ?

ויכולה לקום בזה מדינה יהודית ב־ארץ הקודש, עדת הפזורה היהודית. מ־הדורה שניה של בית שני — יחדנית מסתגרת, רפופת־קיום, ירשבת על ה־נשק ועל הכסף בתוך עולם עוין, בק־שרי חשדנות עולם ואיבת עולם עם כל העולם סביב בסכנת השמד בין שיני הנצרות ושיני האיסלם, כמאמר גדול משוררי היהדות בימינו, אצ"ג. גשענת על עדות פזורה למיניהן, מבקשת ב־אמצעותן תמיכת מעצמות בחצי חינם.

מסגרת חברתית זו היא רקע נוח ב־יותר להווצרן של כתות קנאים חשו־כים מזה וסתגלנים חסרי מצפון מזה, המערערות את אשיות המוסר הצבורי, ורקע כזה אין כמוהו יאה לתכסיהן של מעצמות זרות וחברות־ממון קולר־ניאליות.

וההויה הזאת, ככל הויה, נושאת ב־חובה את גורלה. בחשבון אחרון יכו־לה היהדות להתקיים גם בלעדי המדי־נה. אנשי צבא ילחמו, קנאים יתמרדו חולמים יחלמו, — אבל מה שאינו כו־רח־קיום לקבוץ אדם, סופו שיושלך ה־ימה בשעת סערה.

היהדות לא ידעה לשמור על מדינתה הראשונה, — והאריכה ימים רבים אף ידעה תקופות גדולות בלעדיה. אין ס־בה מדוע לא תוכל לראות אפשרות ל־המשך קיומה גם במקרה של חורבן נו־סף. מה ממנה יהלום? החורבן במהותה ובמסורתה של היהדות הוא.

עבר החדשה או בית־שלישי?

זוהי הבחירה.

והבחירה בידינו.

חנן גכל

פנטומימה צרפתית

פגשנו אותו אחרי הצגת הפנטומימה, אותו, את מרסל מרסו.

כולנו היינו נרעשים ומרוגשים אחרי ההצגה הנפלאה. מלבד אשה תאותנית אחת שאינה יכולה לסבל גופות גברים עירומים על הבמה.

אנו הבענו לו את התפעלותנו הכנה.

— זה אפשרי רק אצלכם, בצרפת, מקום, שיש בו מסורת תרבותית אמנותית של מאות שנים. רק במקום כזה תוכל להווצר אמנות שאפשר להעריכה בשתי מלים: אמנות צרפתית. —

כך סיים את דבריו המשורר הצעיר מאנשי „בשער".

מרסל מרסו חייך. יש לו פנים ארוכים ולבנים.

— אתה מתאונן על חוסר מסורת? אתה, בן העם היהודי, שאלפיים שנות תרבות מאחוריך? משהו אינו כשורה! —

מרסל מרסו הוא בחור יהודי פקח. עיניו קטנות וביבשות, הבחור נסה לגמגם תשובה, אך מכלל תגובות פנטומימיות לא יצא, לדבור לא הגיע. תיוכו של מרסל מרסו אינו מעורר חשק לומר שטויות.

שאלנוהו: — איך תגדיר את אמנות הפנטומימה?

— אמנות הפנטומימה, היא צורת בטוי של אמן, בתנועות גופו. בלי תפאורות ובלי קול דבור —

(כאן, חייב אני לספר לכם: כי, כרגיל בכל חברה אנושית, נמצא אתנו גם טפש אחד לפחות. הוא, מה שנוהגים לקרוא „טפש פוליטי" (מושג כולל. מדיניות חוץ ופנים). את שמו אינני יודע בדיוק, אולי חושם, אולי בלעם. משום מה אני בוחר בלעם. הפעם מצא הזדמנות נוחה להתבלט).

— היאך! זה נפלא! זה פשוט בשבילנו כאן, בארץ ישראל. לא נפחד מפני צנזו־רה! זה פותר את בעית חוסף ההבעה והדבור! אפילו אנשים צרודים, אלמים, וכאלה שאין להם מה לומר, יוכלו להטיף לדעתם בתנועותו! גם לראש הממשלה, לא יוכלו להפריע בכנסת. הוא ידבר וציר־האופוזיציה יוכלו לענות במימיקה ופנ־טומימה. האופוזיציה תיצור אמנות וראש הממשלה פוליטיקה. —

— שתוק טפש! — אמרנו לו — הוא עסוק בעשית היסטוריה. יעשו לנו האמרי־קאים את הפוליטיקה —

בלעם היה כ"כ נרעש משפע הרעיונות, שהיה צורך להושיבו בטפיחה. בקבו־ממרסל מרסו שימשיך. הוא נאות בחיוך מבוכה חנני.

— לפני אמן הפנטומימה, עומדות כמה בעיות: את תחושת תפאורות הוא יוצר בתנועות, כלומר, תנועותיו נעשות כאילו היו התפאורות במציאות. ואמנם הן נמצ־אות באמת. בדמיוננו ובדמיון הקהל. —

רשוב נכנס בלעם לתוך דבריו, והוא מפ־ריע כל שעה שמדברים על אמנותו — וזה, זה בדיוק כמו שראש הממשלה אמר לאופוזיציה. הוא אמר להם שהם מתנהגים ועושים תנועות כאילו... כאילו הם יצרו את מדינת ישראל, וזה לא נכון, מפני שהוא בעצמו עשה את התפאורות האלה.

— שתק, טפש — אמרנו לו — מדינת ישראל זה תפאורה בשבילך? אביך תפאר רתו! —

מרסל מרסו המשיך בדברי ההסבר שלו באורך רוח.

— על אמן הפנטומימה ליצור את תחושת הזמן והמרחק על הבמה. מה שיע־שה אמן הבמה בשיחתו, על אמן הפנטו־מימה לעשות בתנועותיו בלבד. ראיתם את הדוגמאות: לפי חוקי הפרספקטיבה אדם מתרחק, קטנה קומתו, ראשו נצמד אל כתפיו, תנועות ידיו ורגליו נעשות איטיות. וכך עומד אני במקומי ומחקה כל זאת. הקהל חש כאילו התרחקתי, אך למעשה נשארתי במקומי, פשוט פרספק־טיבה!

שוב מפריע בלעם. מוכרחים לתת לו לדבר, אחרת ותבטא בפנטומימה וזו תהא אמנות גרועה.

— כן, ככה מאשימים אותנו שאנו צועדים לקראת אוריינטציה אמריקאית, אל ההון האמריקאי. זו פשוט טעות של פרספקטי־בה. למעשה, אנו עומדים בעמדתנו הנט־רלית —

זו אינה טעות של פרספקטיבה, זו אמנות הפנטומימה. אתה עומד במקומך ובכל זאת והולך לאן שצריך ללכת! —

מרסל מרסו יקירנו! — אמרנו — אל תשים לבו ארצנו מלאה טפשים כאלה. המשך בבקשה! —

— הדוגמה שניה: אני מחקה בתנועות מרוץ של 1500 מטר כשאני עומד על עמדי.

— הוי מה זה מזכיר ליז מה זה מזכיר? אהה, כן, נזכרתי! זה כמו האידיאולוגיה של מפ"ם! — פורץ בלעם בקריאת נצחון — הם כבר שנה רצים אל קואליציה הכסא ומתבישים להגיע! —

— טפש, שתוק! — אמרנו לו — החיים זה לא פנטומימה, הם יתגברו על הבושה ויגיעו —

לא היינו צריכים לבקש את מרסל מרסו שימשיך, כנראה נהנה גם הוא ובחיוך ערמומי הוסיף ויאמר:

— הדוגמה שלישית: אני עומד במקומי ובתנועות גופי מחקה אדם העולה במדר־גות... —

— אבל מדוע? מדוע מאמינים לך מרסל שאתה עולה בשעה שנשארת במקומך? ואילו להם לאנשי צבור, למנהיגים הקטנים...

היסטוריה בסיסית

עם הדורות נטשטש זכרם של קשרי משפחה אל העולם הישן, ובדעתם ולבבם של הבריות העמיקו התאחזו רגשות של חיבור אל מקומם ואל זמנם. המעמדות השונים, אף שבבחינות הרבה מנו־גדים היו זה לזה בקהלותיהם, הנה בשאר מחינות היו משותפים בדעות והתרגלו לחשוב עצמם אמריקאים.

צ. בירד: היסטוריה בסיסית של ארצות־הברית.

נמצאים במספר מצומצם גליונות „אלף" הקודמים המעוניין להשיגם ישלח לה־נחלת „אלף", ת. ד. 448 ת"א, את כתבתו בצרוף בולים בסך 120 פרוטה.

— ספש, שתוק! — אמרנו לו — הבן, מרסל מרסו הוא אמן. מה שמותר לו אסור להם. הוא יוצר אשליות תמורת כסף ואילו הם, הם עושים מכספי צבור אשליה.

מרסל מרסו נהנה בצחוק רחב—נדיב וממשיך.

— דוגמה רביעית: חברי, פייר סוניה, שהוא פרולטר מבטן, יצר על הבמה בתנועות גופו דמות בורגני מושלמת...—

— ומדוע סולל בונה, שיש לו מימיקה נפלאה של פרולטר, אומרים עליו שהוא בורגני? —

— בלעם! — אמרנו לו — זה מפני שהמימיקה שלהם לא משכנעת והכרס כן. ובכלל הגיע הזמן שתחדל לפטפט —

— אבקשכם לא להתערב. „סולל בונה" עניין לבקורת פנימית בלבד. — אמר ברגז ועלבון.

מצב הרוח היה עליז — פוליטי — אמ־נותי — צרפתי.

הסתיימה השיחה המקצועית, בבעיות אמנות. בקשנו ממרסל מרסו שישאר במדינת ישראל.

הוא השיב, שלקיום אמנות בכלל ופנ־טומימה בפרט, דרושה אוירה ומסורת אמנותית. אמנם, הוא יהודי, אבל נולד בצרפת. המסורת האמנותית שלו היא צרפתית. ויעידו דברי מי שכבר אמר קודם לכן, כי כאן בארץ אין מסורת אמנותית. גם הוא הרגיש, כי שעה שהר־פיע פייר סוניה עילום על הבמה הזדעזעו רבים, ואפילו גרעץ מזה, צחקו. נדמה לו שכישהו קרא: „עבודת אלילים וברב־ריותו".

אכן, אם כי סרב להשאר, היה אדיב מאד והבטיח כי כשישתפר מצבו הכלכלי בצרפת יתרום למגבית המאוחדת.

הרמנו לכבודו כוסית קוניאק.

המשורר הצעיר מאנשי „בשער" אמר:

ויו — לפראנס! תחי התרבות הצרפתית! להתראות בפריז, אני נוסע בעוד חדש בשליחות. ענייני מקבית, אתה מבין!"

והנה הופיע יוסף ידין, מן התיאטרון הקאמרי. הוא קרא למרסל מרסו. שניהם התישבו ליד שולחן בבית הקפה ושתו פנטומימה זריזה לתרגולת שמנה ושאר מיני מזונות. הופעתם עמדה על רמה אמנותית גבוהה. יוכיח גל זעצמות התר־גלתיות שנתגבב שם בן רגע.

יעקב אשמן

יְהִי וְמַנִּים!

א

יָבוֹא הַיּוֹם, וְשׁוּב תָּשֵׁב לְיַד־תּוֹתָח,
וְתִשְׁחַק עַל פָּנֶיךָ בְּזוּק אוֹ פֶּרֶס־
וְתִזָּכֵר אֶז בְּיָמֶיךָ מוּל הָאָח,
אֵיךְ שָׁם יָשַׁבְתָּ וְגַדַלְתָּ חִטּוֹטֶרֶת,
וּמִסְּבִיב פָּנָז אַחֲרֵי פָּנָז לוֹ פָּף...
וְאִשְׁתְּךָ — מַה־נֶּאֱדָרָה הִיא בְּשָׁנִים!
הִיא מִסְקָה, כְּמוֹ תָּמִיד, מַהֲמָנָף.
וְאָז תֵּדַע: יְהִי זְמַנִּים, יְהִי זְמַנִּים!

ב

וְאָז תַּסְקִיק אוּלַי צִיּוְבִּטִים לְצַוְּבָּט,
כִּי זֶה נִמְאַס כְּמוֹ צְנִינִים בְּכָר עֲצִינִים,
וְתִתְעַסֵּק אוּלַי בְּגִ'וּבִּים עַל אֻמָּת,
הֵם יְבָדִים, כְּבָדִים מְשֻׁאַת אוֹתָם בְּשָׁנִים.
כִּי הֵם יָקוּמוּ, כָּל הַגִ'וּבִּים, מִקְּבָרָם,
הֵם עַל קַבַּיִם יָבֹדוּ, עֲנֵי פָּנִים.
וְכָל הַמְּכַבֵּד עֲצַמְתָּ אֶת זִכְרָם —
אַתָּם יִצְעַד, כִּי עוֹד יִהְיוּ, יִהְיוּ זְמַנִּים!

ג

עוֹד תֵּשֵׁב עִם שׁוֹשׁ וְצִיפּ עַל הַחֶרְמוֹן,
תְּפַנְגֵּן קָשֶׁה עַל נֶבֶרוֹת דַּמֶּשֶׁק,
וְתְקַלֵּל אֶת קְצִין־הָעִיר—רִבַּת־צְמוֹן,
תַּאֲנָת: סוֹף סוֹף, בְּצֶצֶם, זֶה הֶעֱסֶק!
וּנְהֻמָּם אֶז שֶׁל שִׁפְחָתְךָ בְּמִין הֲמוֹם:
אֶת זֶה יְכַלְתְּ לַעֲשׂוֹת לְפָנֵי שָׁנִים!
אַךְ הֵם נָתְנוּ לִי מִין חִפְשָׁה לְלֹא תַּשְׁלוּם
אֲבָל... מוּזָר... הָיוּ זְמַנִּים, הָיוּ זְמַנִּים.

ד

וְאָז תִּזְכֹּר בְּזַעַם, כְּמוֹ מִתּוֹךְ חֲלוֹם,
וְתִתְיַפַּח עַל הַדָּם: אֲלִי, אֲלִי!
אֵיךְ הֵם בָּאְפָּס קֶרֶב רָצְחוּ אֶת הַשָּׁלוֹם
וְאֶת קֶרֶב הָמְכוּ לְצַנַּע כַּלְכָּלִי.
וּבְגַבְּךָ אֲשֶׁר נָרְבַּב תָּקְעוּ סַכִּין,
וְהַדְּבָרִים כֹּה יָשָׁנִים וְנוֹשָׁנִים!
וְאָז תָּבִין שֶׁעוֹד מֻקְדָּם קֶצֶת לְהַזְקִין,
וְעוֹד מֻקְדָּם לָשִׁיר „הָיוּ זְמַנִּים"!

נמרוד

י. מ. טוקטלי
ביטוח, מימון והשקעות
מברכים את ידידיהם ולקוחותיהם
בשנת שפע, יצירה ושלום
המשרד הראשי: 52 נחלת בנימין, תל אביב

כסית
רחוב דיזנגוף 117
בית־ועד לאמנים ושוחריהם
משלט מס. 1 לאמנות בישראל

הוצאת מחברות לספרות
תל־אביב, א. נ. גנסין 5
הופיעו:
א) פול ולרי: הנפש והרקוד
תרגום י. זמורה
בספר תמונות רבות
מחירו: 900 פרוטה
ב) ג. ברנדס—פ. ניצשה: חליפת מכתבים
תרגם והקדים מבוא י. זמורה
מחירו: 350 פרוטה
ג) עיון. חוברות לפילוסופיה
בעריכת מ. בובר, ש. ה. ברגמן, י. גוטמן וסיני אוקו
יצאה לאור חוברת ד' — מחירה 750 פרוטה

יצא לאור הכרך השלישי של
האנציקלופדיה לחלוצי הישוב ובוניו
מאת דוד תדהר
3 הכרכים שהופיעו מכילים 1536 עמודים — כפולי טורים (32 שורות בכל טור). בהם כ־2000 ערכים המכילים ביאוגרפיות מפורטות בלווית כ־1800 צלומי האישים על ניר משובח וכריכה מהודרת.
מחירי הכרכים: א' וב' 3 ל"י כל אחד,
הכרך השלישי 4 ל"י.
להשיגם במשרין אצל מר דוד תדהר
רחוב נחלת־בנימין 18, קומה, (טלפון 2831, ת.ד. 475) תל־אביב. המעוניינים בתל אביב ומחוצה לה יכולים להזמין את הספרים לפי הכתובת הנ"ל בצרפם את התמורה (המשלוח חנם). (המגויים ששילמו מראש, יקבלו את הכרך במעונם). הכרך הרביעי נמצא בדפוס.
האנציקלופדיה תכיל 10 כרכים

„במת אלף". הוצאה חד־פעמית. ת.ד. 448, ת"א.
מאחראי: א. י., סופר. נדפס בדפוס מל"ן, ת"א